

1924/22

Mánuel görög császár uralkodása különös tekintettel
magyarországi politikájára.

Kőfalusi Győzőné v.
Kövendi Veress Ilonka.

KŐFALUSI GYŐZŐNÉ KÖVENDI VERESS ILONKA

Mánuel görög császár uralkodása, különös
tekintettel magyarországi politikájára.

Szeged, 1922.

Diss. B 310

MÁNUEL GÖRÖG CSÁSZÁR URALKODÁSA,

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

MAGYARORSZÁGI POLITIKÁJÁRA.

Doct ori értekezés.

018 B
KÓFALUSI GYÖZÖNÉ KÖVENDI VERESS ILONKA

Diss. B 310

Főbb forrásmunkák:

- 1./ Bernhard Kugler: Geschichte der Kreuzzüge II. Auflage. Berlin. 1891.
- 2./ Hodinka Antal szikkei. Tör. Tár. 1889. I. II. füzet.
- 3./ Joannes Cinnamus: /: Cor. Script. Hist. Byzant.: / Bonnae 1856.
- 4./ Kap.- Herr: Die abend^ländische politik Kaisers Manuels. Strassburg 1881.
- 5./ Klai^v Vjekosláv: Bos^ania története. Ford. Szamota István. Nagybeszkerek 1890.
- 6./ Nicetas Choniota /: Cor. Script. Hist. Byzant⁹ / Bonnae 1835.
- 7./ Ottonis et^{ra} Rahewini Gesta Friderici I. Imperatoris. Hannoverae 1884.
- 8./ Pauler Gyula: A magyar nemzet története az Árpádházi királyok alatt. Budapest 1893.
- 9./ Pauler Gyula : Második Géza orosz - görög háborúi /: 1148-1156 : / Hadtört. Közlemények 1890. III. k.
- 10./ Thallóczy Lajos : III. Béla és a magyar birodalom. Budapest, 1906.

11. Scherer, Konrad von Holnstein bismarcki csapás világhírhíre
mi története Gyula, 1911

I.

A mohamedanizmus rohamos terjedése Kis-Ázsiában a keleti császárságot alapjában megrendítette. Nemcsak mindig szűkebb és szűkebb határok közé szorította a görög császárok kisázsiai birtokait, de egyszersmind mindjárt kezdetben magának a császárságnak létét is kérdésessé tette. Mert hiszen éppen ott fenyegette a törökség a birodalmat, ahonnan a nép vándorlás viharai óta magát időről-időre felfrissítette.

Kedvezett a törökök terjeszkedésének a császárok tehetetlensége és a "szent" birodalomban dúló viszálykodás és elégtelenség. Az egykor hatalmas császárságnak csak külső alakja maradt, de szelleme és ereje hiányzott, tekintélye teljesen alá hanyatlott.

A XI. század második felében a szicíliai normannokban egy új, félelmetes ellenséget kapott ^{mely} Byzans, akik nyugaton, nevezetesen az ión szigetek felől támadták meg a birodalmat. Byzans ilyen körülmények között két tűz közé szorult: keleten Kis-Ázsiában a törökség szorította vissza és támadt reá, míg nyugaton az ifjú erőből duzzadó normann nép fenyegette az elpuhult görögséget. Hogy a törökség és normannok ezen együttes fellépése nem lett válságos a birodalom létére, azt egyedül a Komnen^{ok} dynastianak lehet tulajdonítani.

A Komnen^{ok} dynastia Szent László idejében a maga erejével és katonai kiválóságával jut Byzans trónjára és kiváló tagjainak sikerült némi képen a birodalmat fenyegető végromlást egy időre elhárítani.

Különösen kivált a Komnen^{ok} dynastia két tagja: János és fia Mánuel.

János császár körültekintő és tetterős uralkodása alatt a birodalom nemcsak tekintélyben, de határozottan erőben is

gyarapodott. De amily mértékben növekedett a hanyatló császárság ereje, ép oly arányban fokozódott és érlelődött meg a Komnenek azon törekvése, hogy a régi római császárságot a maga fényében és teljességében visszaállítsák. A Komnenek közül a leghatározottabban minden esetre legelőször János császár törekedett az imperialismus elveinek megvalósítására. /1./ Ez a férfiú nemcsak keleten ért el számba vehető sikereket, de nyugaton is sikerrel lépett fel. A magyarokat hosszú harj után békére kényszerítette és a német császárokkal szoros szövetséget létesített. A szövetség éle a normannok visszaszorítását célozta, akik rohamosan terjeszkedtek Italiában, amelynek birtokára pedig a görög császár tartott igényt.

A körülmények ugyan elodázták János terveit, de minden lehetőt megtett, hogy utódai megvalósíthassák politikáját, a régi birodalom feltámasztását a maga fényében és nagyságában.

Koránt sem elégedett meg azzal, hogy temérdek kincsset gyűjtött össze utódja számára, hanem e mellett azen is volt, hogy tronját oly férfiúnak adja át, aki személyes tulajdonaival elég biztosítékot nyujt politikájának érvényesítésére.

Jánosnak négy fia volt: /1. felesége/ Szent László magyar király leánya Piroška: /Izsák, Elek, Andrónicus és Mánuel./ 2. /

Az apa a legkisebb fiut, Mánuelt szemelte ki utódjának; és midőn ezt tette, nem a szeszély, hanem az a mély meggyőződés vezette őt, hogy azoknak a nagy terveknek keresztülvitelére, melyek ekkor a byzanci császárokra vártak, egyedül a legkisebb fiu képes. /3. / Mánuel korának legtehetségesebb és legtehetősebb erősebb (férfi) volt, és a történet fényesen igazolta János császár választását, mert a fiu nemcsak méltó utóda lett nagyratörő atyjának, de egyuttal a görög császárok legkiválóbbi ka. is.

-
- /1./ Kap. Herr: Die Abendlând. Pol. Kais. Man. 9. o.
/2./ Kugler i. m. 127.
/3./ Pauler Gy. A magy. nemz. tört. az Árpádok korában.

Midőn János 25 évi uralkodása után 1143-ban elhunyt, a trónt tehát a legkisebb fiú, Mánuel foglalta el. A 25 éves, daliás termetű, megnyerő modoru szép ifjú /1./ a legkiválóbb tulajdonokat egyesítette magában. Mindenek előtt kitűnő katona volt; fáradhatatlan a munkában, erélyes a cselekvésben. Szigorúsága dajzára is jó kedélyű /2./ és minden nagyravágyása mellett is nemes lelkű volt. /3./

Gazdag élettapasztalataihoz járult bámulatra méltó akaraterője és görög természetét jellemző ravaszsága.

Ilyen tulajdonokkal lépett Mánuel apja örökébe és mindjárt trónra léptekor elhatározta magában, hogy atyjának nagyra-törő politikáját haladéktalanul és bármi áron megvalósítja.

A körülmények azonban mindjárt ~~(leg)~~ kezdetben nagyon is alkalmatlanok és kedvezőtlenek voltak arra nézve, hogy azonnal tervei keresztülviteléhez fogjon. Testvérei, ~~de~~ különösen Izsák, épen nem voltak hajlandók Mánuel kiváltságos trónöröklésébe belenyugodni. Mindenféle akadályokat gördítettek tehát útjába, majd fel is lázadtak ellene.

Mánuel ifjúsága dajzára sem riadt vissza az eléje gördülő nehézségektől, + akadályoktól. Érett, megfontolással, gyorsan és erélyesen lépett fel és vetett véget az ellene irányuló mozgalmaknak. A trónkövetelőket és az elégedetleneket erőszakkal távolította el útjából és némitotta el őket. /4./

Miután biztosította ekképen trónját, atyja nyondokain haladva, legelőször is a lázongó Antióchia és Syria ellen fordult, amire a körülmények is kényszerítették. Ugyanis alig foglalta el a trónt Raimund, Antióchia fejedelme, már is fenyegetőleg lépett fel vele szemben és követség által felszólította az ifjú császárt, hogy az atyja által elfoglalt antiochiai ~~területek~~ részeket adja vissza. Ezen nagyhangú és merész követelésre a

-
- /1./ Nicetas 69.o.
 - /2./ Nicetas 114.o.
 - /3./ Cinnaos 128 .o.
 - /4./ Cinnaos 32.o.

tennisz
tett erős ifju természetesen azzal felelt, hogy egyszerűen visszakövetelte mind ama birtokokat, amelyek valaha a római birodalomhoz tartoztak. /1./

Követelésének azonnal érvényt is akart szerezni, és tengeren s szárazon késedelem nélkül megtámadta Raimundot. Vezérei Contostephanus és Prosuchus, miután Ciliciába megérkeztek, csakhamar megszalasztották Antiochia fejedelmét és az egykori római erősségeket egymás után foglalták el. Már egészen Antiochia városáig nyomultak előre, ahová Raimund vonta meg magát serege maradványaival. /2./ Antiochia sikertelen ostromával felhagyott a görög sereg és gazdag zsákmánnyal megterhelve visszatérőben volt, amidőn Raimund rájuk ütött. De szerencsétlenül, mert csatát veszített és hadai a görögség Antiochia faláig üldözte. /3./

Amig Contostephanus és Prosuchus a szárazföldön szorította vissza az antiochiaiakat, az alatt Demetrius hajóhadával az egész partvidéket kifosztotta s elpusztította. A fejedelem ugyan őt is üldözőbe vette, de vereséget szenvedett. E csapások után a kimerült Raimund jónak látta Byzancia menni, hogy ott személyesen hódoljon meg Mánuelnak. /:- 1144.:/ /4./

Az ifju uralkodó, akinek legfőbb célja a régi birodalom helyreállítása volt, nem elégedhetett meg csupán Antiochia legigázásával. Hatalmát egész Kis-Ázsiára kívánta kiterjeszteni és úgy vélte a törököt birodalmától a leghathatósabban távol tartani, hogy Kis-Ázsiát, mint a régi római birodalom tartományát, a saját uralma alatt egyesíti. Kis-Ázsia meghódítására ösztönözték a törökök félelmetes terjeszkedése mellett ezeknek folytonos és nyomasztó beütései is tartományaiba.

Kis-Ázsia birtokáért Mánuelnak természetesen a seldzsukokkal, az ő legfélelmetesebb és legközvetlenebb ellenségeivel kellett ~~volt~~ elsősorban megmérköznie. És az ifju császárnak

-
- /1./ Kugler: Gesch. d. Kreuzzüge. 128 o.
/2./ Cinnaus 33 o.
/3./ Cinnaus 34.o.
/4./ Cinnaus 35.o. - Kugler im. 229.o.

eltökélt szándéka az volt, hogy mindenek előtt Kis-Ázsiában kezdi meg politikája megvalósítását. A törökök elleni hadjáratban akarta kifejteni hadvezéri tehetségét, megedzeni seregét, hogy azután annál nagyobb reménnyel foghasson Nyugat meghódításához.

A kitűzött nagy feladat megoldásához nemhiányoztak a megfelelő eszközök sem. Atyjától töméntelen sok kinszet örökölt és magában a Császárságban a rendkívüli személyes bátorság a csodálatra méltó hősiességgel és hatalmas hadvezéri tehetséggel párosult. *járul egyúttal*

Támaszkodva *sejtes* kinszeire és bizva akarat *erejében* vette fel tehát a harcot Kis-Ázsiában. Itt első dolga az volt, hogy Bythiniát megerősítette a törökök betörései ellen. /1./ Ezt bevégezve Ikónium ellen sietett és hadai a törökség felett Aorunum közelében szép győzelmet arattak. /2./ A győzelem után Philomelum várát vette ostrom alá, de minthogy másképpen nem boldogult, *vole* az erősséggel, felgyújtotta. /3./ Innen elindulva Gaita tartomány felé tartott és ott támadta meg és verte széjjel a török sereget. A Császár a váratlan sikerei után a szultán fővárosába, Ikóniumba vonult hadaival és ott készülődött, hogy nagyobb erővel és sikerrel állhasson ellen Manuelnek. /4./

A Császár azonban nyomon követte a szultánt és Ikónumban ostrom alá fogta. Miután azonban hosszabb ideig sikertelenül ostromolta, és belátta, hogy egyhamar nem is veheti be a jól megerősített és bőven ellátott várost, mindent elpusztított és visszavonult. De megígérte a szultánnak, hogy legközelebb újból felkeresi hadaival. /5./

Rövid idő múlva újból megütközött a törökkel és Tzibrelitzeman mellett oly nagy győzelmet is aratott, hogy a szultán kénytelen volt békét kérni. /6./ A béke azonban nem tartott *Ra*

-
- /1./ Cinnamus 36.o.
 - /2./ Cinnamus 39.o.
 - /3./ Cinnamus 41.o.
 - /4./ Cinnamus 42.o... Kugler i.m. 140.o.
 - /5./ Cinnamus 45.o.
 - /6./ Cinnamus 59.o.

sokáig, mert amint a Császár nem tudott lemondani Kis-Ázsia birtokáról, ép úgy nem tudott a szultán sem belenyugodni veszteségeibe.

Ily körülmények között a harcot Mánuel azzal az elhatározással újította fel, hogy a szultán székvárosát, Ikoniumot beveszi. Hadai már a Rhyndacus folyónál voltak, amidőn megérkeztek a szultán béke követel és előnyös feltételekkel állottak elő. A Császár aki minden áron nyugat felé iparkodott fellépni, kapott a kedvező alkalmon és megkötötte a békét. A béke nagyon is előnyös volt Mánuelre nézve, amennyiben a szultán az elfoglalt részeket mind vissza adta. /1./

A görög császárnak több nyomós oka volt, hogy egyelőre félbeszakítsa kis-ázsiai terveit és teljes erejét más felé fordítsa.

Nyugaton ugyanis újra mozgalom indult meg, hogy ismét kereszties hadjáratot vezessenek a seldsukok ellen, akik Jeruzsalem elfoglalása után újabb és újabb hódításokat tettek a szentföldön.

A mozgalom eredménye az lett, hogy III. Konrád német Császár és VII. Lajos francia király felvették a keresztet.

Ily módon jött létre 1147-ben a második kereszties hadjárat, melynek

E hadjáratainak, valamint a többieknek is sikere teljesen attól függött, hogy ezen vállalatban Byzans egyet ért-e Nyugattal, vagy annak rovására dolgozik. Az egyetértéshez mértén csökkent a seldsukok ereje és a szétvonásnak megfelelően nőtt hatalmuk.

A várva várt egyetértés ezen kereszties hadjáratnál is hiányzott, és így a hadjárat alapjában véve sikertelen maradt, ^{azt} a nyugati írók ~~sikertelenségét~~ Keletnek, a keleti írók pedig Nyugatnak tulajdonítják. /2./ Kétségtelenül mindkét felfogás

1./ Cinnamus 66.o.

/2./ Hodinka Antal : Byzans történetéből a XII. sz. -ban tör.tár 1889.II. f. 209.o.

téves, egyoldalú és elfogult. A valóság megállapításánál ugyan ^{először is} előtérbe lép a görög császár perfid magaviselete a keresztsekkel szemben, de másrészt nem szabad feledni, hogy a keresztsek nem egyszer maguk hívták ki fosztogatásaikkal a görögök ellenségeskedését, és hogy az európai hatalmasságok bizony nemcsakán vallásos áhitattól vezettetve mentek Kis-Ázsiába, hanem vezette őket a hódítási vágy ^{vágya} is. Több körülmény igazolta, hogy a keresztsek bizony készek voltak Byzans elfoglalására is, sőt egyesek határozottan követelték. /1./

Az előrelátó császár tehát nem minden ok nélkül tartott a keresztsektől, és némi tekintetben jogos is volt rideg magatartása és óvatossága, melyet a nyugat "Szent" vállalatával szemben tanusított.

1146-ban Ikonium falai alatt találta Mánuel az a hir, ^{Erte} hogy nyugatiak újból kereszties hadjáratra készülődnek. A hirre sietett békét kötni és birodalmába visszatérni, hogy minden eshetőségre elkészüljön. Eleinte épen nem idegenkedett a kereszties hadjárat gondolatától, sőt, mi több, maga óhajtott annak vezére lenni. Ugy gondolkozott, hogy a kitüntetés egyedül csak is őt illeti meg, mint Európa egyetlen császárárt. /2./

A vezérszerep elnyerésével nem annyira nagyravágyását óhajtotta kielégíteni, hanem ^{mint} inkább biztosítani akarta általa birodalma érdekeit. A vezérszerepet azonban nem nyerhette el és így a hadjárat iránti lelkesedése is csakhamar alászállott. Lemondott már arról, a tervéről is, hogy a nyugatiak szövetségében támadja meg a seldsukokat és elhatározta, hogy várakozó és figyelő állásban szemléli az eseményeket.

Nyugat felől azonban nem valami kedvező hírek érkeztek Byzansba. III. Konrád és VII. Lajos személyes hiúságuk miatt nem tudtak megegyezni a vezérszemélyében. Így azután mindketten külön-külön indultak el kelet felé. Minél inkább közeled-

/1./ Wilken: Geschicht. 2. Kreuzzüge. III. k. 147.o. Hodinka A. A szerb fejedelemségek állapota és viszonya Magyarország és Byzanshoz a XII. sz.-ban. Tör.tár I.f. 1889. 143.
/2./ Konrád még ekkor nem volt megkoronázva. L.Tör.tár. 1889. II.f. 210.o.

tek a keresztések Byzans felé, annál több és nagyobb oka volt Mánuelnek arra, hogy készülődjék a keresztések fogadtatására.

A Hohenstaufok, köztük Konrád is, határozott tervszerűséggel törekedtek méltóságuknak megfelelő birodalmat alkotni, és politikájuk egyik sarkalatos pontja a másik császárság, Byzans megtörése volt. Mind ezekről meg volt győződve maga Mánuel is, habár a két császár ez időben szoros szövetségben és rokonságban is volt egymással, amennyiben Mánuel Konrád sógornőjét, Sulzbachi Bertát vette nőül /: 1146. januárban:/ /1./

A szoros viszony daczára is biztosra vette a görög császár, hogy vetélytársa nem csupán a törökkel szándékozik megütközni, hanem vele is szeretne megmérkőzni, ha az alkalom éppen kedvező volna.

Még jobban tarthatott Mánuel a másik kereszties vezértől, VII. Lajos francia királytól, aki Roger szicíliai királlyal a görögség egyik legnagyobb ellenségével volt jó barátságban. És hogy tényleg maga VII. Lajos is milyen indulattal viseltetett a görög császár irányában, legjobban bizonyítja, hogy midőn Korfunak a szicíliaiak által történt elfoglalásáról értesült, nem kevesebbre, mint Byzans elfoglalására gondolt. Erre különben Roger meglehetősen biztatta is szövetségesét és barátját. /2/

Ilyen körülmények között Mánuel sem Konrádtól, sem pedig VII. Lajostól semmi jót sem remélhetett. valami jót.

A keresztések még Regensburgban tanácskoztak, amidőn a görög császár követei megjelentek. Urak nevében kérték a keresztéseket, hogy átvándulásukkor óvakodjanak mindenféle erőszakoskodástól. A császár szívesen látja őket birodalmában, de ha megfélekedeznek az ő jogairól, akkor kénytelen lesz velük szemben fegyverhez nyulni. /3./ A keresztések megnyugtatták Mánuel embereit, és megígérték, hogy a görög birodalmat háborgatni

/1./ A császárné Iréne görög nevet vette fel. Cinnamus 36.o. Freisingi Ottó 339.o.

/2./ Tör.tár 1889. II. f. 211. Wilken.: Gesch.d. Kreuzzüge III. k. 106.o.

/3./ Kap.Herr. I.m. 15 o. Wilken I.m. 111.o.

nem fogják.

Legelőször Konrád indult el vitézeivel. Midőn a görög császár értesült arról, hogy Konrád Magyarország határaihoz közeleg, követséget küldött hozzá. Követői Makrenbolites Demeter és Gravina Sándor, a Mura völgyében találkoztak a német császárral és kérték őt, hogy a görög birodalmat útjában lehetőleg kimélje. Együttal kijelentették, hogy átvenulásukkor urok szívesen támogatja őket élelemmel./1./ Midőn pedig Konrád a görög birodalom határaihoz érkezett, Manuel diszes és fényes fogadtatásban részesítette. Előkelő görögök várták, akik gondoskodtak serege ellátásáról./2./

A szép egyetértést ^{a németek} azonban csakhamar megzavarták, a németek. Alig értek Thrákiába, már is fosztogatni és rabolni kezdtek./3./ Konrád a legjobb akarata mellett sem tudta meggátolni katonái fegyelmezetlenségét, ami arra bírta ~~viszont~~ Manuelt, hogy Prosushust egy csapattal a keresztesek szemmel tartására küldje./4./ Természetesen ez nagyban bántotta a keresztesek önértékét, amely bajhoz azonban újabb viszályok is járult.

A görög császár látva a keresztesek pusztításait, méltán tartott attól, hogy ha fővárossa felé vonul^{na}, azt sem kimélik meg fosztogatásaiktól. Ezt akkép akarta megakadályozni, hogy a kereszteseket Abydos felé kívánta terelni. Unokatestvére Andronikus által fel is szólította a német császárt, hogy Abydos mellett menjen át Kis-Ázsiába. Konrád azonban nem hajlott szavaira, hanem tovább folytatta útját Byzáns felé./5./. Ugyancsak mereven utasította vissza Manuel azon kívánságát is, hogy bizonyos ügyek elintézése végett ~~Szesszöjében~~ személyesen találkozzanak./6./

Nagyon is érthető, hogy Konrád ezen rideg és kihívó maga-

-
- 1./ Kugler i. m. 139.o. Kap.Herr.i.m.28.o.Wilkem i.m.113.o.
 - /2./ Kap-Herr. i.m.29.o.
 - /3./ Kugler i. m. 141.o.-Kap-Herr. i. m. 29.o.
 - /4./ Nizetas 83. o.
 - /5./ Kap-Herr i. m. 29.o.
 - /6./ Cinnomus 74. o.

viselete után Mánuel minden rokonszenvét elvesztette a kereszt-
sek irányában és mindent megtett, hogy eléjük akadályokat gör-
dítsen. Minden törekvése azonban hiába valónak bizonyult.

A keresztések Byzánc alá érkeztek és annak környékét kifosztották.

/1./ A császár minden áron igyekezett a németektől megszabadul-
ni. Mintegy ellenséges fellépésével, a lakosság felizgatásával
sem ért el a ravasz tettetéshez folyamodott. Barátságot
szinlelt és Konrád márcsak azért is elfogadta a béke jobbot,
hogy hajókat tudjon szerezni az átkelésre.

Levélben mentegette magát a német császár, hogy nem te-
het katonái pusztításairól, őt nem lehet ezért okozni, hanem
csupán az élelemhiányt és a föld népét, ^{a mely} aki még pénzért sem
adott eleséget katonáinak. /2./ Mánuel látszólag feledte a multat,
sőt még találkozást is sürgetett Konráddal, hogy a régi barátsá-
got és szövetséget meg erősítsék. Ezen találkozás azonban elmarad-
t mert a német császár nem volt hajlandó Mánuel saját székfossa-
ban felkeresni.

A táborozó keresztések ez alatt tovább folytattak puszti-
tásaikat, amire a felbőszült Mánuel egyik csapatukat megtámadta
és széjjel verte. /3./ Konrádot megrettenté Mánuel ezen erélyes
és nem várt fellépése és most már azon volt, hogy minél előbb
kitűzött céljának kockáztatása nélkül elhagyja Byzánctól. A görög
császár készséggel bosájtotta rendelkezésükre hajóit, /4./ csak-
hogy megszabaduljon a németek fosztogatásaitól. Konrád kérésére
vezetőket is adott a keresztések mellé, hogy őket a Szentföldön
kalauzolják. Mánuel követeknek azt a megbízatást is adta, hogy
bármilyen módon bírják rá Konrádot a török ellen intézendő szövetsé-
ges háborúra. /5./

Alig rázta le birodalmáról Mánuel a németeket, amikor hi-
vát vette, hogy a francia keresztések is közelednek. Hogy elégét

-
- /1./ Kugler i.m. 141.o.
 - /2./ Cinnamos 76.o.
 - /3./ Cinnamos 77.o. Wilken i.m. 119.o.
 - /4./ Wilken i.m. 132.o.
 - /5./ Cinnamos 81.o. Kap-Herr. i.m. 119.o.

vegye ~~/vélje/~~ a németekhez hasonló átvonulásnak, elsősorban arra törekedett, hogy a Hellespontuson át menjenek ^{ahonnan} Kiss-Ázsiába, nem pedig a Bosporuson. ^{ahonnan} Ande VII. Lajost meg épen arra birta rá Roger sicíliai király, hogy a császár kívánságát mellőzve, Byzánc felé haladjon. Noha ily módon a francia király megtagadta Mánuel jogos kérésének teljesítését, a császár mindazonáltal a legelőző kenyebben és a legszívélyesebben fogadta a francia kereszteseket /1./

^{Mint} Akár csak Konrád ^d, épp úgy VII. Lajost ^{is} a birodalom határánál fényes küldöttség ^várta és üdvözölte. /2./ A király okulva a németek esetén, barátságosan látta a göröket ^{so} és iparkodott megnyugtanni őket, hogy nem mint ellenség, hanem mint jóbarát vonul végig Görög országon. /3./ Szavát be is váltotta, mert seregét a legpéldásabb rendben ^evégezte Byzánc alá.

^d Míelőtt Lajos a görög fővárosához közeledett, követseg ^e által ^{tudatta} tudomására hozta a császárnak, hogy vele fontos ügyben tagyolni óhajtana. Mánuel örömmel teljesítette kívánságát és székvárosában a legnagyobb fényvel, pompával ^d és ritka szívéllyességgel látta ^d vendégül VII. Lajost. /4./

A nepokig tartó vendégeskedésnek, nem kisebb ^{ered}eredménye ^{lett} lett mint az, hogy a francia király a török ellen szövetségre lépett a görög császárral. A szövetségben kötelezte magát a császár, hogy a franziákat a szükséges hajókkal ellátja, viszont Lajos ennek fejében megígérte, hogy mindama kis ^{ázsiai}ázsiai birtokokat, amelyek valaha a görög birodalomhoz tartoztak és amelyeket a keresztesek elfoglálnak, a császárnak engedi át.

Mánuel megglehetősen ki akarta zsákmányolni a francia-görög barátságot, amely pedig épen séggel nem volt őszinte. A körülmények kényszerítő hatása alatt mutatott Lajos jó indulatot a császárral ^{irant}szemben, de ^avalóságban ellensége volt. Utjában

-
- /1./ Kugler i. m. 144. o.
 - /2./ Wilken i. m. 137. o.
 - /3./ Cinnamos 82. o.
 - /4./ Cinnamos 82. o.

állott az őszinte barátságnak^{an} a gyűlölet, mely Mánuel és Roger között volt, már pedig VII. Lajos király szemében értékesebb volt a Roger barátsága. Roger is jól tudta, hogy mennyi^{re} bizhatik rokonában és nem kis reményt táplált az iránt, hogy a francziák valamiképpen Byzánzba beülhetnek. Ez irányban el is követett minden lehetőt: a keresztéseket felhagyatta Byzánz meg támadására, míg maga Közép-Görög-országban támadt a Keleti birodalomra./1./

A császár csakhamar meggyőződött, a veszély nagyságáról és szorultságában cselhez folyamodott. A németek csufos vereségeit, szenvedéseit a Szentföldön mélyen elhallgatva, a francziák előtt szakadatlanul azoknak páratlan sikereiről, s disszóséges harzaikról beszélt. Természetesen, e^{erek} koholt és elferdített hírek annyira fellelkesítették és oly féltékeny^{eKK} tették a francziákat, hogy halál^auktalanul a Szentföldre kívántak menni. Késedelem nélkül felkészültek és át is keltek Kis-Ázsiába./2./

Mánuel nem az a férfiu volt, aki rövid idő alatt el tudta volna feledni a rajta és birodalmán esett jogtalanságot^{U. Nihelyt}. Nihelyt szabadabban lélekzett, azonnal hozzá látott, hogy bosszút álljon a kereszteseiken. Amellett, hogy a törökkel titkon egyezked^{ett}, és alkúsz^{drov}ik a keresztések róvására /3./, emberei folyton t^utra vezették mind a németeket, mind pedig a francziákat. És mi több, Nisza közelében csapatai rá ütthnek a keresztesekre és kifoszt^{ák}ják őket./4./

Annyi bizonyos, hogy a görög császár nem valami tisztességes módon viselkedett a keresztesekkel szemben. Eljárását, ha nem is igazolja, menti az a körülmény, ^{ahogy} mert attól félt, hogy ha netalán a keresztések vállalata sikerrel ^{vé}gződik, az esetben az ő Kis-Ázsiai terve^{it} alapján felforgatják és lehetetlenné teszik. Érdekében állott tehát, hogy minen megengedhető és

- /1./ Hodinka: Byzánz tört. a XII. sz-ban. Tör. Tár. 1889. II. f. 211.
- /2./ Kugler i.m. 144. Wilken 145.o.
- /3./ Nisetás 89.o.
- /4./ Wilken i.m. 168.-170.o.

meg nem engedhető eszközökkel meggyűsítse Nyugat -Európa két nagy hatalmának kereszties hadjáratát. Kitűzött célja, politikája készítette erre az elítélendő magatartásra, amely politika^{han} egyik alapfeltétele pedig az volt, hogy a német császárral saját jól fel-fogott érdekében továbbra is fenntartsa a szoros viszony^{szövet}-séget.

III.

A német -görög szövetség egyidejű a két vetély^{kedo} császár imperiálistikus törekvéseivel. Már elődje János császár szövetség^{kezo}et kötött Lóthárral és ezt János nem csak megújította Konráddal, de meg is erősítette fiának Mánuelnek házasságával. /1./ Mánuel nem habozott, ^{haog} Konráddal trónra lépte után azonnal szövetség^{et kötön}re lépett. A kereszties hadjárat-azonban össze~~omlással~~ fenyegette a német-görög szövetséget. /2./ Érezte ezt mind^a két fél, de talán legjobban mégis a Byzánci császár, aki kétségtelenül a legtöbbet tett a régi barátság^{han} rővására. Pedig ha valaha, akkor most volt igazán szükség a szövetségre, amidőn a normann Roger elég merésznek s bátorinak érezte magát arra, hogy a görög birodalmat megtámadja.

Bármennyire is kívánatosnak és szükségesnek^{is} tartotta Mánuel a német szövetséget, mégis úgy gondolkozott, hogy azt egyelőre mellőzheti és azzal össze^{lehet}ütközésbe jöhet, amidőn fontosabb érdekről van szó. A II. kereszties hadjárat lezajlása igazolta a görög császár különös eljárását. A legtöbb haszna e válalatlából minden esetre Mánuelnek volt. Eltekintve attól, hogy a nyugati hatalmasságok birodalma ellen irányuló terveit még csirákjukban meggyűsította, elérte azt, hogy a legnagyobb és legveszélyesebb^{delmesebb} ellenségét, a seldsukokat a nyugatiak egy időre lekötötték és viaszorították.

Midőn a görög császár a kereszties hadjáratban elérni látta kitűzött célját, legelső dolga volt, hogy mulasztásait és hibáit

/1./ Freisingi Ottó: 339.o. János utolsó éveiben eljegyezte már Sulzbachi Bertát fiával.

/2./ Kap-Herr. i.m.15. o.

1147-ben karácsony után Mánuel meghívására Konrád, kimerül-
ve a sikertelen küzdelemben, Byzánzba érkezett és ott időzött

A két császár kölcsönösen feledve a mult méltatlanságait,
a legőszintebben kibékült egymással és a régi szövetséget Jaso-
mirgott Henrich osztrák herceg házasságával erősítették meg,
aki Mánuel egyik nő-rokonát vette el. Henrich trónörökös házasa-
sága is szóba jött ez alkalommal egy görög hercegnővel. /2./

Ming két császár politikája első lépésőjének Itália megszerzését tekintette- és mindketten egyenlően tartottak igényt a fél-szigetre. Konrád már csak azért is Itália földjén akarta megkezdeni a nagyra törő terveit, hogy a pápát rá bírja megkoronázására. Mánuel ugyanígy erre törekedett és ^{Konrádhoz hasonlóan} nem kevésbé iparkodott, mint Konrád ki-~~eszközölni~~ a pápától megkoronáztatását. /3./

A szövetségesek kitűzött célja tehát amennyire meg egyeztett éppoly mértékben tette lehetetlenné ^a megvalósítását.

- 7.1/. Preisungi Öttó:72. o.
 /.2./ Hodinka Antal sikke Törv. Tár. 1889.II.f.211.o.
 /.3./ Kugler i.m. 174. o.

Amíg tehát Konrád és Mánuel meg nem egyezett a követendő eljárás^{dolciban} és osztalék^{szélemben} illetőleg, mindaddig imperialismusuk nem fenyegette veszéllyel europa független népét.

A Byzansban megújított szövetség éppen azért fontos, mert elsímította az ellentétet^A. Róma egykori hatalmára törekvő két férfiú ugyszólván megosztozott egymással Róma örökségén. Ily módon lehetővé tették, hogy ha nem is a maga teljességében, de alapjában mégis mindketten érvényesíthessék politikájukat.

Szükséges elődázhatatlan volt ez az összetartás a két császár részéről. Közös ellenségük volt Róger szicíliai király és a pápaság. /1./ E^a kettő állott akadályként Itália meghódítása^{ban} felé vezető utjakban. Róger is, meg a pápa is nem megvetendő ellenfél volt és egy-könnyen nem lehetett őket megtörni. Pedig érdekében állott mind Mánuelnek, mind pedig Konrádnak^{hogy} megküzd^{jenek} velük.

Róger hatalmas és félelmetes ellensége volt mindkét császárságnak. Miután Sziciliát és Dél-Itália egy részét el^a foglalta, II. Anasztasius pápától királyi szímet kapott. Róger most már szíméhez méltó hatalomra törekedett. A Görögséget már előbb ki~~szorította~~ Afrikából, most pedig Apuliát és Kalabriát vette el tőlük. /2./

A szicíliai királylyal kellett elsősorban megmérkőznie annak, aki Apuliára és Calabriára vágyakozott; Tehát nem csupán^{azért} politikájuk azonos volta, de még inkább a normannokkal szemben való sajátosság és egyszersmind közös érdekük birta a két császárt véd^{és} és szövetségre. Közös^{szélemben álltak} érdek volt a normannokat megsemmisíteni nem csak Itália elfoglalhatása miatt, hanem főképpen azért, mert a szicíliai királyok minden időben szövetségi és támaszai voltak a két császárság természetes ellenségeinek. /3./ Rájok támaszkodtak a pápák a Hohenstaufok elleni küzdelmeikben; tőlük eredt a keleti birodalom meghódításának eszméje; ők szorították ki a két császárságot Róma törzséből, Itáliából.

/1./ Kap-Herr. 1.m. 4. o.

/2./ Ferdisztingi Ottó 12.o. Kap-Herr. 9. o.

/3./ Hodinka jikke. Tör. Tár, 1889. XI. f. 211.oo

Ily körülmények között a német-görög szövetség nem csak szélszerű volt, de szükségessé is vált akkor, amikor Róger a bizánci császárágot saját birodalmában, Középgörög-országban támadta meg. Már a II. kereszties hadjáratot megelőzőleg II. Róger meglehetősen veszedéllyel fenyegette az Adriai-tenger tulsó és keleti partjait./1./ Folytonos beütéseivel zaklatta Byzánzt és foglalásaival gyengítette a császár tekintélyét és hatalomkörét.

A görög és normann ellenségeskedés különben egyidejű sicília meghódításával. Róger ugyan Mánuel trónra léptekor közeledett Bizánzhoz, ^{net} követeket küldött ugyanis Byzánzba, hogy fia számára egyik görög hercegnő kezét megnyerje. Mánuel hajlandó is lett volna erre, ha időközben Róger rá nem szedi./2./ A görög császár követét, Xerust, megvesztegette és oly szerződést kötött vele a ~~sicíliai király~~, amely szerződés Mánuellel vele egyenrangúnak ismerte el.

A görög császár nagyon is megsértve érezte magát Róger ezen kijátszása ^{következtében} által. Haza-térő követét kivégeztette, amely körülmény alkalmas ürügyül szolgált Rógernak arra nézve, hogy ~~haddal~~ támadja a görög birodalmat.

Bizonyos, hogy a bekövetkezett hosszas háborúnak Xerus esete csupán csak ürügye volt, de a valódi oka ^{azonban} Mánuel politikájában és ennek ellensúlyozásában rejlett.

Először Róger támadott / 1147 / amidőn még a II. kereszties hadjárat küszöbén betört Középgörögországba, azt végig pusztította, Corinthust, Euboeát és Thebaet kifosztotta, majd pedig Corcyra ellen indult./3./ Csakhamar be is vette Corcyrát, a görögök egyik legfontosabb erődtényét. Kétségtelen, hogy a ~~sicíliai~~ király a legalkalmasabb időben lépett fel, akkor, amidőn a császár egész figyelmét az átvonuló keresztiesek teljesen lekötötték. Így azután Róger sikert-sikerre akathatott. Sorban verte le az ellene küldött kisebb csapatokat, míg végre a ke-

-
- //1./ Pauler Gy. A magy. nemzet tört. az Árpád kir. al.I.k.351.o.
//2./ Cinnamos 91.o.92.o.
//3./ Cinnamos, 92. o. Freissingi Ottó 43.o. Nizetás.97-99.o.

resztesektől megszabadult Mánuel elhatározta, hogy személyesen méri össze fegyvereit a Normannokkal.

Már előzőleg mielőtt Konrád Kis-Ázsiába ~~át~~ kelt, hajó-hadat indított szicília ellen. A rossz időjárás következtében a hajó had csak késő ősszel jutott az adriai tengerbe. Itt egyesült a velencei hajókkal és így vették ostrom alá Corcyrát. /1.//:1148:/ A felszabadító normann hajó-rajt sikeresen vissza verték, mire a normann hajók megmenekült sésze Byzánus alá evezett és környékét elpusztította. A vissza-térő normann hajókat azonban görög szállító hajók meglepték és megsemmisítették. /2./

Végre Mánuel száraz/földi seregével is elindulhatott. De csak Philippopolisig jutott, mert itt ^{arra a} hírré, hogy ^{h)} skythák betörték a Duna mellékére, hirtelen ellenük fordult. /3./ A skythák azonban, mielőtt még Mánuel a Dunához érkezett volna, gazdag zsákmánnyal megrakodva át siettek a Dunán. A császár követte őket egészen a Tauros hegységig, ahol ahután meg is verte a skythákat. /4.//:1148.nyarán:/

A császár a telet Berrhoeában töltötte, de azért vezére Contostephanus erősen ostromolta Corcyrát oly annyira, hogy az ostrom hevében maga is el esett. /: 1148. telén:/ /5./ Ez alatt a görög partokat pusztító szicíliai hajó-haddal Churupos kísérelte meg a megmérkőzést. Miután sem Corcyra ostroma, sem Churupos vállaltata nem sikerült, Mánuel eltökölte magában, hogy Róbert saját országában, sziciliában és dél-Itáliában támadja meg. /6./ Előbb ^{ntes} azonban Corcyrát akarta bevenni, amelynek ostroma már három hónapnál tovább húzódott.

A következő év elején/1149/ a császár tehát tekintélyes és jól felszerelt sereget vezetett a makajszul ellen álló Corcyra ellen/7./ Végre ^{azután} sikerült neki roppant nagy küzdelem árán Corcyrát elfoglalni egy hónapi ostrom után./1149.aug.//8./

/1./ Hodinka Jikke.Tör.Tár.1889.II.f.211.o.Nizetas.102-103.o.

/2./ Hodinka Jcz. 212.o.

/3./ Cinnamos 93.o.

/4./ Cinnamos 95.o.

/5./ Cinnamos 97. o. Nizetas .103.o.

/6./ Cinnamos. 101.o.

/7./ Nizetas.104.o.

/8./ Nizetas.107.o.

Hogy ^{a város}ily sok ideig ellen tudott állani e város, annak a védők hősiessége mellett /1./ a segítő velenceiek is okáivoltak. A görögök és velenceiek ugyan is valami csekélység miatt az ostrom alatt össze kaptak. A viszálykodás vége az lett, hogy a velencei had nem csak magára hagyta a görög sereget, de hajóikat is kifosztották és egy részét felégették. /2./

Corcira ostroma után a császár előbbi elhatározásához ^{híven} fogott és a harczteret Sziciliába kívánta át tenni. Hajóhadát tehát, Szicilia ellen küldötte. Csakhogy a tengeri viharok és az ~~egymutatósi események~~ meghiusították az átkelést és így kénytelen volt a görög hajóhad minden eredmény nélkül vissza fordulni. /:1150://3./

Mánuel, ki Corcira megerősítésén fáradozott és Apuliába akart betörni, ezen ^{elker}eredménytelenség arra bírta, hogy északra forduljon és a lázongó szerb törzsek ellen induljon. /4/ Itt remélte jóvátenni ^{az}Itáliai hadjáratainak ^{kudarcai}sikertelenségeit. Szerbiában aratott is némi sikereket, de a tél beállta visszavonulásra kényszerítette. /5.//: 1150.:/

A helyzet Itáliában lassanként átalakulóban volt. A pápa és Róger között surlódás támadt, de másrészt Konrád is magára hagyta Mánuel a normannok elleni harczaiban.

A két császár utoljára 1148. telén Thessalonikében találkozott. Utána nem sokára Konrád, miután a Szentföldön egyik csapás a másik után érte, vissza tért Európába. A német császár Durazzón át egyenesen Aquilába ment ^{az}az szándékkal, hogy késedelem nélkül hozzá fog Felső-Itália meghódításához. ^{gyengén}Gyengének érezvén azonban magát, fiát, Frigyeset ^{segéd}segéd csapatokért haza küldötte. /6./

Konrád küzdélmé az eredményt tekintve még sikertelenebb

-
- /1./ Nizetás .112. o.
 - /2./ Nizetás. 113. o.
 - /3./ Nizetás. 118. o. Cinnamos .102.o.
 - /4./ Pauler Gy. II. Géza orosz görög háborúi. Had..Tör.Közl.1890. III. f. 11.o.
 - /5./ Nizetás.119.o.
 - /6./ Freisingi Ottó 72. o.

volt, mint Mánuel itáliai harczai, pedig Konrád sem harczolt kevesebb erővel mint Császár-társa. Csakhogy a felső-itáliai városok még szívósabban védték a németekkel szemben szabadságukat, mint ahogyan a szicíliaiak küzdöttek Byzánccal szemben. A lombard városok elszántságához járult még az a körülmény is, hogy II. Róger, VI. Welf sváb herczeg révén lángbaborította Németországot.

A szicíliai királyt nagyon is közvetlenül érintette Konrád fellépése Lombardiában, amely tartományt kevéssel ezelőtt hódította meg. /1./ Minthogy azonban minden erejét Mánuel kötötte le, más fegyverekkel igyekezett Konrádot Itáliától távol tartani. Szövetkezett Welffel, a Hohenstaufok egyik legelkeseredettebb ellenségével, és általa lázításaival egész Németországot felzavarta. /2./

Konrád kénytelen az ellene irányuló mozgalom lecsendesítése végett országába sietni. Ezután Németország belügyei annyira lefoglalták, hogy többé Itáliával nem törődhetett. Ez természetesen nem volt Mánuelnek inyére, aki minden esetre több sikert remélt elérni Itáliában akkor, ha Konrád is vele együtt támad. El is követelt mindent, hogy szövetségesét újból cselekvésre bírja. Követséget küldött a német udvarhoz, amely követség Heinrich trónörökös szóba hozott házasságán kívül, erősen igyekezett a Császárt fellépésre bírni. Konrád levélben mentette ki tétlenségét. Ebben elmondja, hogy a belső zavarok és hat hónapig tartó betegség tartották vissza az itáliai hadjáratától. /3/

A görög Császár azonban nem elégedett meg Konrád mentegődzésével. Újabb követséget ^{el}menesztett hozzá és újból fel-szólította Konrádot, hogy a szövetség értelmében vezessen hadat Itáliába. Ezen utóbbi követségnek is mind össze annyi eredménye lett, hogy Konrád Iréne Császárnőt levélben értesítette arról a veszélyről, amely a görög birodalmat fenyegeti. a fran-

/1./ Cinnamus 89.o.

/2./ Treisingi Ottó 77.o. Hodinka 1.3. tör. tár 1889.II.f.212.

/3./ Kap. Herr. i.m. 39.

ziák új keresztes mozgalmai miatt. /1./ Együttal biztositotta a Császárnót, hogy ő ragaszkodik szövetséghez és kész fiát, Henriket, görög hercegnővel eljegyezni. /2./

A tervezett házasság Henrik váratlan halála miatt abban maradt, de Konrád mégis beváltotta szavát és mind végig kitar-
tott a görög szövetség mellett, ámbár Róger minden lehetőt meg-
tett arra nézve, hogy Konrádot elvonja a szövetségtől és Mánuelt
teljesen elszigetelje.

Fentebb szó volt már arról, hogy a francziák ismét keresz-
tes hadjáratra készülődtek; a mozgalom élén a lelkes Suger
apát állott, akivel a szicíliai király összeköttetésben volt.
Róger nem mulasztotta el a kínálkozó alkalom^{om} megragadni, és ^{erő}
arra ^{akarta} felhasználni, hogy a görög Császár ellen egy nagy európai
^{híveken} coalitiót létesítsen. Megnyerte ezen tervének a pápát, III. Je-
nőt és VII. Lajost is, akik különben is rossz szemmel és aggo-
dalommal nézték a német-görög barátságot. A francziák segítsé-
gére voltak Rógernek a németek megnyerésében. Ugyanis Clairvauxi
Bernát Freisingi Ottó ^{püspök} útján 1150-ben Konrádhoz fordult és min-
denképpen igyekezett elidegeníteni őt a görögöktől, ami, ha
^{valóban} tényleg sikerül, akkor Mánuelnek mulhatatlanul le kellett volna
mondania hódító politikájáról. Szerencsére ez ^{an} elvonás, elidege-
nítés nem sikerült és így nem is tudta Róger a német-görög szö-
vetséget szétrobbantani. /3./ IV.

Ily módon épségben maradt ugyan a szövetség, de mivel a
német Császár a körülmények miatt továbbra is tétlenségben ma-
radt, Mánuel kezdett a németektől elhidegülni. Egymagában is
folytatta küzdelmét a normannok ellen. Minthogy pedig száraz-
földi seregének legnagyobb része Kis-Ázsiában volt, elfoglalva,
hajóhaddal támadt Sziciliára. Belátta eleve, hogy hajóhada-
nyult csatában nem mérkőzhetik meg a normann hajóhaddal, amiért

/1./ Wilken i.m. 276.

/2./ Kap. Herr. i.m. 40. 41.o.

/3./ Hodinka i.sikke. Tör. Tár 1889. II.f. 217.o.

is erősen magparancsolta vezérének, hogy csupán a partok védelmére szorítkozzék. A vezér Konstantin Angelos dacára a határozott parancsnak, ^{dekor} mégis megtámadta 1154-ben az Egyiptomból visszatérő normann hajó hadat, de Maleától nem messze csúfos vereséget szenvedett. A vezér maga is fogságba esett /1./

A normannok királya ekkor már első Vilmos volt, miután atyja II. Róger 1154 februárban meghalt /2./ A fiu koránt sem örökölte atyja kiváló tulajdonait, de főképpen nem annak bámulatra méltó akarat-erejét. Érezte önmaga is, gyengeségét és ezért mindjárt kezdetben azon volt, hogy bármi áron békét kössön a görögökkel. Követeket küldött a császárhoz és kijelentette, hogy a foglyokat és az elfoglalt területet hajlandó visszaadni /3/ Mánuel azonban visszautasította Vilmos király tisztességes ajánlatát és tovább folytatta a harcot. Tette ezt annál inkább, mert Basavilla pártfogásával pártot tudott magának a normannok között szerezni.

Basavilla, Róger unokaöccse, volt és szeretne volna a hatalmat Vilmos kezéből kiragadni. Nagyravágyásában annyira ment, hogy célja érdekében kész volt a görögökhöz állani és a császárnak hűbérül felajánlani Sziciliát. Mi sem természetesebb, mint hogy Mánuel örömmel vette pártfogásába és Palaiologos Mihály vezetése alatt egy hadsereget küldött támogatására. /4./

Tettek ugyan egy pár jelentéktelen foglalást, de valami nagyobb ^{illet} eredményt nem tudtak felmutatni. /5./ mert Vilmos összeszedte minden erejét és visszazorította Basavillát. Ekkor a császár Basavilla sürgetésére Angelos János alatt újabb sereget bocsájtott a párt-ütő rendelkezésére. /6./ Kisebb csaták közepett Montenópelosust, Gravánát, Monopólist és más kisebb városokat foglaltak el /7./

-
- /1./ Hodinka i.3. Tör. tár 1889. II.f. 223.o. Cinnamus 119 o.
/2./ Cinnamus 118.o.
/3./ Cinnamus 119 o.
/4./ Nisetas 136.o.
/5./ Cinnamus 120.o.
/6./ Cinnamus 141.o.
/7./ Cinnamus 148.o.

Rövid idő alatt azonban megfordult a szerencse. Palaiologus Mihály halála után ugyan néhány kevésbé fontos helyet bevettek még a görögök Ducas János és Komnen Elek alatt /1./; de már inkább a védelemre szorítkoztak, mint támadásra. Vilmos ~~császár~~ szárazon és vizen egyszerre rontott a görög seregre, /2./ ami arra bírta Mánuelt, hogy ő is, - tengeren és száraz földön kettőzött erővel támadjon. Konstantinos Elek azzal a megbízással érkezett Itáliába, hogy az ott lévő görög csapatokat össze vonja és közös erővel álljon ellen Vilmosnak. /: 1156 :/ /3./

Mánuel minden erőfeszítése hiába valónak bizonyult, mert Brundisium alatt Vilmos teljesen megsemmisítette a görög sereget. A mérkőzés döntő volt és pedig annyira, hogy utánna a byzanci császár ügye Itáliában rohamosan aláhanyatlott. /4./ A császárt ugyan nem süggesztette el a brundisiumi vereség és tovább harcolt Itáliában, de már minden siker nélkül. A német császár ^{el}tal magára hagyatván, ^{Mánuel} az itáliai városok támogatását igyekezett magának megnyerni. Velenje már mellette volt, nemkülönben Röger, Capua ura is. Pisa szintén hajlott hozzá /5./. Minden reménységét azonban Anconába helyezte, amely város már jóval előbb meghódolt Byzáncznak. E ^{be} városba küldte most Eleket, hogy onnan kísérelje meg Itália meghódítását, és a sicíliai király megtörését. Annyiban kétség kívül alkalmas kiinduló pont volt ez a város, amennyiben az ancona beliek megígérték a császárnak, hogy a normannok ellen támogatni fogják /6./.

Ancona megszerzésével Mánuel már nem csupán Vilmos, hanem a pápa érdekét is fenyegette. Ezért a pápa a veszély elhárítása végett szövetségre lépett Vilmostal, hogy egyesült erővel szorítsák ki Mánuelt Anconából. A véd^ő- és dacz-szövetségnek főnyes ^{on bevált:} eredménye lett: a görög vezérek, Elek és Ducas csapatát veszítették, és Ducas Vilmos fogságába került. A görög ~~császár~~ ezzel

-
- /1./ Nizetas 125.o.
 - /2./ Cinnamus, 151.o.
 - /3./ Cinnamus 164. o.
 - 4./ Cinnamus 168 o.
 - /5./ Kap. Herr. 36 o.
 - /6./ Cinnamus 170.o.

teljesen elveszítette lábai alól a talajt Itáliában /1./

Belátta végre a császár is, hogy hiába való minden erőlködése, mert ahelyett, hogy céljához közelebb jutna, napról-napra távolodik attól. Béke^{re} után vágyott. Vezéreit kiváltotta és tisztességes feltételek mellett békét kötött Vilmossal, /:1158 szeptember / /2./, sőt annak szövetségét is megszerezte.

A békét azonban Mánuel csupán fegyverszünetnek tekintette. Sehogy sem tudott belenyugodni abba a gondolatba, hogy éveken keresztül eredménytelenül küzdött Itáliában és hiába volt minden pénz- és vér-áldozata. Most kénytelen volt egyelőre felhagyni itáliai terveivel, de azokról végleg nem mondott le. Várva várta a kedvező alkalmat, amidőn a siker biztos reményével ismét összemérheti fegyvereit a sicíliai királlyal.

A kínálkozó alkalom soha sem jött el és így a görög császár hosszas és költséges itáliai hadjárataival mindössze annyit ért el, hogy a normannokat szövetségeseivé tette és kötelezte őket, hogy harzaiban ~~ő~~ támogassák.

Végleg elesett tehát Mánuel Itália meghódításától és ezzel politikája legfontosabb része összeomlott, megsemmisült. Hogy ez így történt, annak egyik fő oka, a német császár tétlensége mellett, a Magyarországgal folytatott alább következő évtizedes és jó részt meddő harcz volt.

A görög-magyar ellenségeskedés már jóval régibb keletű több mint egy fél századra vezethető vissza. Indító oka jórészt a keleti császároknak a magyar királyokkal szemben táplált hatalmi féltékenysége volt.

Byzánuszban bizony nem nézhették jó szemmel és tétlenül, hogy a magyarok miként szerzik meg Szent László alatt Horvátországot, Kálmán alatt pedig Dalmáciát. E tartományok felett a fenthatóságot a keleti császárok ^{történelmi} jog alapján maguknak tulajdonították

/1./ Nicetas 170.o.

/2./ Cinnamus 128.-29 o.

valóságban
Tényleg ^{ért a}ugyan e jogot Velencére ruházták át, ^{miatt}de ez szerintük korántsem jelentett annyit, mintha végleg lemondtak volna ^{erővel}e tartományokról. /1./

Az erőtlén császárok ~~azonban~~ nem merészeltek nyíltan fellépni e nagy királyok alatt. De már a XII. században a Komnénos dynasztia két kiváló tagja leplezetlenül hozzáfogott ebbeli terveinek ~~megvalósításához~~ ^{megvalósításához} viteléhez. Így nem maradhatott el Magyarország megtámadása sem II. István uralkodása alatt.

A magyar királyok szerencsére még idejében felismerték a Byzans felől fenyegető veszélyt. ^{védelmet}Amint Velencze, Magyarország legtermészetesebb ellenfele, a tengerparton szövetkezett Görögországgal, azonnal megteremtette Kálmán király a szövetséget a normannokkal, Velencze és Byzans legnagyobb ellenségeivel. Pontos politikai lépés volt Kálmán király részéről a normann barátság megszerzése, ami nem csak mértékben szükséges is volt mindkét félre nézve. Magyarország így gondolta leghathatósabban elenyűlyozni Velenczét és a szicíliai király is ^{mag}általa remélte biztosítani uralmát a Földközi-tengeren. /2./

Nem sokkal később a szerbekkel léptek a magyarok szövetségre amidőn II. István Uros szerb fejedelem leányát, Ilonát ^{erte}eljegyezték, utóda, Béla számára. Ugyanakkor a bosnyákok fennmaradásuk érdekében önként csatlakoztak a magyar-szerb szövetséghez, ~~ne~~ ^{ne}hogy magukra maradva Bulgáriához hasonló sorra ^{ne}jussanak. /3./

A Balkán- félszigeten alakult szövetség természetesen a görög császárok hatalmi törekvései ellen irányult. A szövetség lelke és éltető eleme Magyarország volt. Ez az ország akadályozta meg leginkább a görög császárokat abban, hogy Szerbiát, Horvátországot és Dalmáciát birodalmukhoz csatolják. De mindennél jobban sértette és bántotta Byzánzot az, hogy a szerbek, az egykori alattvalói, elismerték a magyarok fenhatóságát.

/1./ Hodinka i. sz. Tör. tár 1889. II. f. 213 o.

/2./ Hodinka i. sz. Tör. tár 1889. II. f. 213 o.

/3./ Klais Vjekoslav: Bosznia története 54. o.

Kétségtelenül áll, hogy Szerbia a kelet-római birodalomhoz tartozott jog szerint. Ezt bizonyítja az a körülmény, hogy még ez időben is voltak Szerbiában egyes helyeken görög helyőrségek és hogy a zsupánok tartottak a császárt hadjárataiban bizonyos számú csapattal támogatni. /1./ Ennek dacára, mindkét nagy zsupánságban, Rassiában csakugy, mint Primorjében, a görög befolyással egyidejű volt az a törekvés, hogy a byzanci uralmat lerázzák magukról. /2./ Inkább Magyarországhoz vonzódtak, amely a Szerémséget is elfoglalta. /3./

Ez időben a magyarok sem idegenkedtek a szlávoktól, már csak azért sem, mert a szerbekben a keleti császárság támadásai ellen ^{barátságra} védbástyát reméltek találni. A magyar királyok rokonságba is léptek az ez időtájt legkiválóbb szerb családdal, a Nemanice dynastiával. E rokonság révén jött Magyarországra Bélus, aki befolyásával a magyar - szerb szövetséget és barátságot nemcsak hogy megújította és megerősítette, de egyenesen rábeszélte a szerbeket, hogy a görögök önkénye ellen a magyar fenhatóságban keressenek oltalmat. /4./ Ezen áfpátolás mind a szerbekre, mind pedig a magyarokra nézve nagyon is ajánlatos volt. A szerbekre nézve azért, mert a magyar királyoktól sikerebb védelmet várhattak, mint a hanyatló görög birodalomtól, amely magát is csak nehezen tudta megvédeni az előnyomuló mohamedanizmussal szemben. Fontos volt a magyarokra nézve azért, mert Szerbiában Magyarország Kelet ellen védbástyát nyert. /5./

Mánuel azonban közbe lépett és engedelmisségre szorította hűtlen alattvalóit, a szerbeket. /6/ A szerbek leverése után pedig szövetségeseik, a magyarok ellen fordult.

Mánuelnek több oka volt Magyarországot hatalmuk körébe vonni.

Nagyratörő tervei között nem is utolsó helyen állt Magyarország meghódítása, áthátva ^{mert abban a} ~~ama~~ meggyőződéstől, hogy a keleti császárság ^{ben áll}

-
- /1./ Cinammus 123 o. 120.o. Hodinka i.c. Tör. Tár I.f. 1889-144.o.
 - /2./ Hodinka zikke Tör.Tár 1889. II.f. 215.
 - /3./ Cinammus 227.o.
 - /4./ Hodinka i.c. Tör. Tár 1889. 144.o.
 - /5./ Horváth M. Magyarország történelme I. 409. o.
 - /6./ Cinammus 103. o.

visszaállítására a legalkalmasabb talaj Itália után Magyarország. /1./. Tehát nem azért támadt Magyarországra, amit fennhangon hirdetett, hogy bosszút álljon a szerbek megsegítéséért, hanem azért, hogy hatalmát ezen ország^{ra} is kiterjessze.

Magyarországot nem lepte meg Mánuel támadása. Már előbb meggyőződött arról, hogy a görög császár politikai hitvallása őt sem fogja megkímélni. Géza király tehát előre készült a görögök elleni küzdelemre. II. Géza részint személyes nézeteinél, részint pedig politikai elveinél fogva uralkodása óta ellenséges indulattal viseltetett Byzans irányában. Ily körülmények között nem sok nehézségbe került II. Rógernak Magyarországot megnyernie ^{amikor} a szövetségnek, amelyet a francia király IV. Jenő pápa és VI. Welf között létesített a német - görög szövetség veszélyes politikájának meggátlására. /2./

Több fontos körülmény ajánlotta, hogy Géza késedelem nélkül egyesüljön az ellentáborral azért, mivel mindkét császárság egyenlő elhatározottsággal tört Magyarország bekebelezésére.

De (talán) a legnagyobb következetességgel és jóltudatossággal mégis a görög császár, aki már eleve egyengette a Magyarország felé vezető utat. Pártfogásába vette a magyar trónkövetelést, Borissot, és hogy mennyire kívánt reá támaszkodni és követeléseit ^{nyugtalanítani} nek érvényt szerezni, eléggé bizonyítja amaz eljárása, hogy

Borissot egy görög hercegnővel házasította össze. Ilyen veszedelmes és kétséges helyzetben a magyar külpolitika főfeladata

egyedül abban állhatott, hogy minden eszközzel és minden alkalommal a két császárság érdeke ellen dolgozzék. Nyíltan fellépni egyelőre nem volt tanácsos, de nem is volt még itt az ideje.

Mindazonáltal Géza titkon megkezdte küzdelmét a német és görög császár ellen. Welfnek évi segílyt ígért, abban az esetben, ha Konrádot nyugtalanítja. /3./ Mánuellel szemben pedig a szer-

/1./ Kapp-herr 51.1.

/2./ Welf eszközölte ki Roger felszólítására a magyarok csatlakozását a szövetséghez. Cinnamus 101.o. Hodinka i.3. Tör. tár 1889. II. f. 212.

/3./ Hodinka i.3. Tör. Tár 1889 II. f. 214 o.

beket támogatta. És hogy Rógerrel egyidőben nem lépett fel nyíltan Byzans ellen, azt az orosz háborúknak lehet tulajdonítani.

Az orosz földön elkecseredett küzdelem folyt a kievi nagy fejedelemségért, amely küzdelemben a magyar király Dolgorukij/
/.Hosszukezű/ György ellenében rokonát,asztiszlávics Izjaszlávot támogatta.

A kievi nagyfejedelemség kérdése szoros összefüggésben állott a Nyugat és Kelet között kitört küzdelemmel. Géza rokona, Izjaszláv, határozottan Byzans elleneinek táborába tartozott, míg Dolgorukij György Mánuel pártfogoltja, sőt félig-meddig hűbérese volt. /1./

II. Géza bizonyára nem csupán azért segítette Izjaszlávot, mert rokona volt, hanem ^{azért is, mert} mivel támogatása gyengítette Mánuel hatalmát. Viszont Mánuel is azért pártfogolta Györgyöt, hogy az Izjaszlávval szövetséges magyarokat gyengítse. /2./ Nem lehetetlen, hogy éppen a görög császár szitotta ezt a viszálykodást, nem egyébként, ^{azért} minthogy a magyarok erejét északon lekösse.

Ekként Európa a II. kereszties hadjárat után két hatalmas táborra oszlott. /3./ Egyik oldalon állottak a németek és görögök, míg a másik oldalon a normannok, a pápa a frankok, magyarok és szövetségeseik tömörültek. A küzdelem egyik részén a hatalomért, a másik részén pedig a függetlenségért folyt. Valamennyi küzdelem között a legfontosabb és leghosszabb volt a magyarok függetlenségi harca a görög császárral.

Előkészítette a magyarok megtámadását a szerbek fellázítása. Géza ugyanis rábeszélte a ^{Prvoszláv} nagyzsupánt, hogy míg ő Oroszországban harcol, támadja meg a görög birodalmat. Használja fel azt az alkalmat, amikor Mánuel Korfu ^{éj} ostromával van elfoglalva. /4./ A nagyzsupán, Prvoszláv nem habozott Géza kívánságát teljesíteni és váratlanul betört a birodalomba. Prvoszláv támadása hi-

/1./ Hodinka 1.3. Tör. Tár 1889. II. f. 214. o.

/2./ Cinnamus 236. o.

/3./ Kap. Herr. 37. o.

/4./ Cinnamus 101. o. Hodinka 1.3. Tör. Tár 1889. I. k. 145.

/5/ Hodinka 1.3. Tör. Tár 1889... I. K. 147. o.

rére Mánuel Apulia helyett Pelagoniában termett és miután ott elfojtotta a lázadást, feljebb vonult Szerbiába a nagyzsupán megfenyítésére. Rását, ^{Bo}sszláv székhelyét lerombolta, környékét elpusztította. /1./ Majd a Nisava folyó vidékére vonult és ott több jelentéktelen erődöt minden nehézség nélkül elfoglalt. /2./ Döntő ütközetre azonban nem került a sor, mert a szerbek a ^{nagyobb} túlnyomó erő láttára meghátráltak; nem mertek csatát kockáztatni, hanem a hegyek közé menekültek /3./ Mánuel így nem tudta őket leverni, mert a tél közeledte visszavonulásra kényszerítette. Bosszujában a Rigómezőtől a Moraváig mindent elpusztított.

Géza a halicsi hadjárat miatt nem avatkozhatott a szerb háborúba, de a következő évben már tekintélyes sereggel támogatta a nagy zsupánt / : 1151 : /

Mánuel a támadásra legalkalmasabb időszaknak az őszt tartotta, amikor a hegyes ^{Wlasy} Szerbia erdői pusztán állottak és így a szerbek kevésbé tudták mozdulataikat elrejteni és ^{nem tudtak} az ellenség elől félrehuzodni. /4./ A császár éppen csapatai összevonásán fáradozott Nisszában /5./ amidőn arról értesült, hogy a magyarok Bosznián keresztül segítségére sietnek a szerbeknek és a két sereg egyesülni akar. Első sorban tehát a szövetségesek egyesülését kellett megakadályozni. Ennek ^{megvalósítás} keresztülvitele már magában felért egy győzelmes ütközettel.

Mánuel az ellenség félrevezetése végett kezdetben úgy tett, mintha a Dunához akarna leereszkedni; majd hirtelen nyugatra fordult és a Drina folyó felé vette útját a Morava völgyén keresztül. /6./ Itt vélte a magyarokkal találkozni, de csak igen későn akadt nyomukra. Seregének jobb szárnya össze is csapott a magyar sereg elővéd csapatával. A görögök azt hitték, hogy a magyar derék haddal van dolguk, amiért is Mánuel János protosebátos alatt gyorsan erősítést küldött a görög seregnek. A görögök ilyképpen megerősödve

-
- /1./ Hodinka i. 3. Tör. Tár 1889. I. K. 147 o.
 - /2./ Cinnamus 102. o.
 - /3./ Cinnamus 103. o. Nicetas 119. 120.o.
 - /4./ Cinnamus 104.
 - /5./ Cinnamus 104.o.
 - /6./ Pauler Hadtört. Közl. ¹⁸⁹⁰ III. k. 15.o.

visszanyomták a magyar elővéd sereget, amely egészen a Drináig hátrált, Ott újból összezsaptak, de a szerenjsze ismét a görögöknek kedvezett /1./ Miután a magyar csapatot a görögök a Tára folyóig üldözték, visszatértek a fő sereghez.

Ez alatt a magyar derék sereg Bágyon vezetése alatt a Tára folyónál egyesült a szerbekkel. Mánuel, ki eddig szerb sereget sehol sem látott és ellenségei mozdulatairól csak hézagosan értesült /2./; még mindig nem tudta elhatározni, hogy merre forduljon és merre vannak a szövetséges hadak. Az ott elfogott szerbek azonban felvilágosították őt, hogy a szerbek főereje magának a nagyzsupánnak vezetése alatt a Tára folyóig túl áll a magyarokkal együtt. Csak most tudta meg a császár azt is, hogy a görög jobbszárny tulajdonképpen csak a magyarok egyik kémlelő csapatával ütközött meg.

Mánuel erre késedelem nélkül a Tára felé nyomult, és tényleg ott is találta a szerb fősereget, amelyet a besenyők, magyar lovasok és zhalizsiak /3./ támogattak./4./

A császár az éj sötétjében akarta a szövetségeseket meglepni, de ezen terve meggyusult, mert előőrsei hírül hozták neki, hogy a szövetségesek felállított csatarendben készen várják a görögöket. A szövetségesek tétlensége a császárt arra bírta, hogy ő támadjon. Átvezette a folyón seregét, de a tulsó oldalon a már hóval borított területen csak nehezen tudott előre hatolni. Heves és erőszakos küzdelem fejlődött ki, amelyben Mánuel fényes tanubizonyságot tett bámulatra méltó hősiességéről. Mindenütt előljárt, széles utat nyitott maga előtt kardjával; az ellent halomra terítette le, keresve a nagyzsupánt, vagy a magyar vezért, hogy velük megmérkőzzék. Csakugyan Bágyonnal a magyar vezérrel ^{csakugyan} találkozott össze, és párviadalra hívta ki.

/1./ Cinnamus 105. o.

/2./ Pauler jikke. Had.tört. közl. 1890. III. K. 15.

/3./ Valószínűleg székeliek. Pauler j. Hadtört. közl. 1890.3.K. 15.o.

/4./ Cinnamus 107.o.

Sokaig eredménytelenül küzdöttek, míg végre Bágyon egy hatalmas ütést mért a császár arczára. Manuel életét csak a szemeit védő arczvért mentette meg. Erre a császár vad erővel kikapta a vezér kezéből a kardot és foglyul ejtette ellenfelét./1./

Manuel tovább akarta üldözni a futó ellenséget, de a fogoly Bágyon Manuel fejére mutatott, jelezve, hogy annyi még az ellensége, mint a haja szála. Az üldözéssel erre a császár felhagyott, de győzelme is teljes volt./2./

A nagyzsupán a császár táborába sietett, meghódolt neki csak hogy országát visszakapja./3./ Kötelezte magát egyuttal, hogy Európában 2000, Ázsiában pedig az eddiginél több, mintegy 500 vitézzel segíti a császárt. Manuel ezután 1151. elején diadalmenetben tért vissza fővárosába.

A tárai szerencsétlen ütközet teljesen megsemmisítette a rábai magyar szövetséget. Alapjában forgatta fel a magyarok azon tervét, hogy a szerbeket fennhatóságuk alatt biztosítsák.

Manuel Szerbia megfenyítése után első kötelességének ismerte, hogy a magyarokkal minél előbb leszámoljon. Levelet küldött a magyarokhoz és ebben megizent a háborút. ^{de} Nem akart minden bejelentés nélkül támadni. Érdekes ^{ennek} levél tartalma, amennyiben benne nemcsak azzal vádolja a magyarokat, hogy párt-
utó hűbéreseit, a szerbeket segítették, de főképpen azzal okos-
tatolja meg támadását, hogy Géza az ő északi szövetségét és
hűbéreseit, Vládimirt és Dolgorukij Györgyöt megtámadta./4./

Ismeretes tény, hogy Géza ^{valóban} tényleg mindeddig tekintélyes se-
reggel támogatta a császár hűbéresei ellen Izjaszlávot. Legtöb-
ször személyesen vezette Oroszországba a segédcsapatokat, de
már 1150 - végén megizent Izjaszlávnak; " a görög császár kard-
dal jó ellenem, azért e télen és a tavaszon /1150/ és 1151 év/

/1./ Cinnamus 112.p. Pauler i.m. 16 o.

/2./ Pauler u.o.

/3./ Cinnamus 113 o.

/4./ Cinnamus 115 o. Nisetas 132.o.

nem ülhetek lóra segélyül...." A segítséget, körülbelül 10.000 embert, mindazonáltal elküldötte rokonának. /1./

/ Ily körülmények között Mánuel, midőn Magyarországot megtámadta, ez ország meghódításán kívül egyszersmind arra törekedett, hogy Vladimirkót és Györgyöt megegyeztetse a magyaroktól. /

A császár a legalkalmasabb időben kezdte meg a háborút, amidőn Géza Halicsban a Szán folyó mellett hadakozott /1152/ Magyarország meglepetése sikerült és elérte vele Mánuel azt is, hogy az erősen szorongatott Vladimirkót megmentette. Géza ugyanhis éppen fényes diadalt aratott Vladimirkó felett, amikor a császár fellépéséről értesült. ^{9209 jászai} Hiába sürgette a magyar királyt, Izjaszláv, a győzelem kiaknázására és a futó ellenség üldözésére; Géza nem hallgatott rá, hanem gyors menetekben a déli tartományok védelmére sietett. /2./

Ez alatt Mánuel elpusztította az egész Szerámséget, és Zimony őstromát Vatatzes Tódorra bízva, maga feljebb vonult. A vidéket kifosztotta, a lakosokat összefogdosztatta azzal a szándékkal, hogy a Balkán-félsziget egyes ~~vidékei~~ /~~vidékei~~/ vidékein letelepítse őket. /3./ Előnyomulásában ^{sem} mi sem akadályozta a görög sereget, mert a fősereg távolléva ^{ellen} /~~csupán~~ kisebb csapatok állottak útját; ezekkel pedig könnyű szerrel elbánhatott. Sőt az ellene küldött magyar csapatok egy része át partolt Mánuelhez, vagyis inkább a vele levő Boricshez, aki Magyarországon megvesztegetéssel már eddig is meglehetősen pártot toborzott öszsze. /4./

A császár egyelőre megelégedni látszott azzal, hogy az ország déli részét sivataggá változtatta és visszavonult, hogy Zimony elfoglalását siettesse. Zimonyban a magyar őrség vitézül ellenállt ^{ellen} ~~azon~~ reményben, hogy majd csak megérkezik a felmentő sereg; de miután az késett, szabad elvonulás mellett meg-

-
- /1./ Hodinka jikke. Tör. Tár 1889. 685. o.
 - /2./ Nicetas 122. o.
 - /3./ Cinnamus 114 o.
 - /4./ Hodinka i. 3. Tör. Tár 1889. II. f. 221. o.

adta magát. /1./ Hajadon fővel, nyakukban kötéllel jelentek meg a vár védői, akkori szokás szerint, a császár előtt, aki ^{ugyan} nem engedte meg ugyan, hogy közülök katonái bárkit is megöljenek, de a várat szabad ^{szökkenetesen} prédára bocsátá. /2./

Mánuel már visszafordulóban volt, amikor hírül hozták neki, hogy a magyar király nagy sereggel közeledik. E ^{re} hírre lemondott a visszavonulási szándékáról, ^{ellenes} nehogy ^{azt} gyávaságnak tekintsék. ellenségei. Foglyait a Száva jobbpartjára szállíttatta át a zsákmánnyal és a podgyászszal együtt /3./, maga pedig serege javával a Szerémségben maradt. Itt készült megmérkőzni a magyar királlyal. A hír azonban tévesnek bizonyult, amennyiben a király helyett Bélus herceg vezette a magyarokat. A császár a herceg elé sietett, aki a görögök ^{nagyobb számára} túl sulyára való tekintettel óvakodott döntő ütközetbe bocsátkozni. Bélus kitért a görög sereg elől és a Duna mentében Boroncs ^(Brazinova) felé huzodott, hogy Bulgáriába törjön és a császár visszavonulását megakadályozza. /4./

A nádor kitérése arra készítette Mánuelet, hogy a Szerémséget elhagyja és a Duna jobb partján Boroncs / Brazinova / védelmére ^{szorított} iparkodott. Míg ő Boroncs alatt táborozott és várta Bélust, addig Borisot egy hadtesttel a Temes vidékének elpusztítására küldötte. Boris a népes és gazdagságáról híres területet ^c elpusztította; az ellene küldött három magyar zászlóaljat szétverte és csak akkor tért vissza a Dunán és ^{valakül} hagyott fölpusztításaival, amidőn hírét vette, hogy maga II. Géza jön üldözésére. /5./ A király azonban mindenütt nyomában volt Borisrahló seregének és igen sokat levágott a hátráló görögök közül. A sereg nagyrésze mind azonáltal szerenysésen átjutott a Dunán. /6./

-
- /1./ Cinnamus 115.o.
 - /2./ Pauler i.3. Hadtört. közl. 1890. 277.o
 - /3./ Cinnamus 115.o.
 - /4./ Cinnamus 117 o.
 - /5./ Cinnamus 117 o.
 - /6./ Pauler i.3. 279. o.

A két sereg között a Duna volt a választó ^{vonal} fal. Az átkelést egyik fél sem merte megkockáztatni; jó ideig tehát farkas szemet néztek egymással. Végre Géza belátta, hogy a nagyobb számú görögséggel sikerrel ^{csak} aligha veheti fel a harcot. Követeket küldött tehát Mánuelhez, fegyverszünet érdekében. A császár elfogadta a feltételeket és miután Szerbiát végig pusztította ^{várat} fényes diadal menetben vonult be Byzánuszba. /1./

Magyarország elég drágán fizette meg az orosz és szerb ügyekbe való beavatkozását, amely ^{nek} beavatkozásnak haszna egyáltalában nem volt, de káros következménye ^{az} igen. A görög császárt épen az ^{által} zuditották nyakukra. A szerbek elbuktak; ~~Országban~~ Izjaszláv ellenségei győztek. Mánuel ezek után teljes erejével léphetet fel a magyarok ellen.

A Byzánusz felől tornyosuló veszélyt megrátszerezte a trónkövetelő Borics jelenléte, amely köülmény minden pillanatban polgár/háboru rémével ijesztgette az országot. A bajokat betetőzte Barbarossa Frigyes trónra lépte, aki szintén leple~~pet~~lenül tört Magyarország leigázására. /2./

A magyarok így két császár karmai közé jutottak. A vezély ^{esetén} nagy volt, tekintve az ellenfelek erejét és hatalmát. Géza felismerte az országát fenyegető vészt és még idejében minden lehetőt elkövetett annak elhárítására. Legtöbbet a normannokban bízott; azért igyekezett a normann szövetséget szilárd alapokra fektetni. Ez irányban fáradozott 1153-^{Adalbert} (a magyar követ Adalbert) /3/. Sokat remélt a szerbektől is; azért felelevenítette ^{velük} a régi öszszeköttetést. Róger ugyan 1154. ben meghalt, de azért az itáliai harczok tovább folytak utoda Vilmos alatt.

Kétség kívül az itáliai hadjáratok kedveztek a magyaroknak, mert Mánuel erejét megosztották. Géza tehát megragadta a kínálkozó alkalmat, hogy megboossulja a görög császár pusztítása

-
- /1./ Cinnamus 119.o. Nicetas 132. o.
 - /2./ 1152. július 15. a Magdeburg-i gyűlésen Frigyes kijelentette, hogy magyarország ellen indult. A jelenlévő fejedelmek azonban ellene mondtak. Freisinger Ottó 86.o.
 - /3./ Pauler i. m. 362.

it. Gyorsan lent termett /:1154:/ Belgrádnál; de mily nagy volt meglepetése, amidőn a Duna tulsó oldalán meglátta Mánuel hadait. A császár tehát bámulatos gyorsasággal tudta megakadályozni, hogy a magyarok birodalmába törjenek. /:1154:/.

Ujra a Duna választotta el a két sereget. Csatát kezdeni egy ideig mindkét fél vonakodott, míg végre Mánuel elhatározta magát az átkelésre; de azért kapott a békén, melyet a magyarok felajánltak. Abbanegyeztek ^{meg} ki, hogy a mult háboruban rabul esett magyarok közül a császár 10.000-et váltságdíjért, a többit pedig anélkül ^{is} szabadon bocsájtja. Mánuel ezután / Szofiából/ a szerbek el lent ment és kényszerítette őket, hogy neki ismét meghódoljanak. és a magyaroktól el álljanak. /1./

Ez időtájban esett el Borics, akinek Kálman nevű fia már kevésbbé volt alkalmas arra, hogy Mánuel magyarországi terveit előmozdítsa. De csakhamar új párt ~~útó~~ trónkövetelő jelent meg Byzánuban, Géza öccsének, Istvánnak személyében.

Géza király hercegi költségeket adott öccseinek Istvánnak és Lászlónak. /2./ A hercegek azonban ezzel ^{ennyivel} nem elégedtek meg, többre vágytak. Különösen István, aki pártot ^{elű} ütött testvére ellen és ezért kénytelen az országot elhagyni. Álmos és Borics példájára kihez fordulhatott volna inkább segítségért, hanem ^{mint} házája ellenségéhez, a göröghöz. /3./ A mult meggyőzte ~~ot~~ arról, hogy Byzánuszívesen fogja látni. Számításában nem tévedett. Mánuel nemcsak szívesen látta udvarában a magyar trónkövetelőt és híveit, de Istvánt családjához is kötötte. Nőül adta hozzá Izsák Sebastokrator leányát, Máriát. /4./ Nemsokára Byzánuba jött a másik trónkövetelő herceg is, László.

Géza a trónkövetelők befogadását hasonló módon igyekezett ellensúlyozni, amikor összeköttetésbe lépett Andrónicussal. /5./

-
- /1./ Nizetas 132. Cinamus 121.o.
 - /2./ Képes krónika 71.o.
 - /3./ Nizetas 165.o.
 - /4./ Nizetas 165. o. és Cinamos 203. o.
 - /5./ Megkapóan jellemzi Pauler Had.tört. közl. 282. és 283 o.

Ez a férfiú Nisnek s Branizovának volt a parancsnoka és tényleg Manuel megbuktatásán fáradozott. Követeket menesztett Gézához és kijelentette, hogy Nist és Branizovát kezébe juttatja, ha őt a császárságra segíti. /1./ Természetesen örömmel tette magáévá a magyar király Andrónicus törekvését; erősen hozzáfogott az akna munka előkészítéséhez.

A viszonyok kedvezően alakultak és Géza elérkezettnek látta az időt ^{hívt} váratlanul fellépni. Időközben azonban meglepő fordulat állott be. Andrónicus ^{gér} tervét illetőleg. Ő ugyanis rövidesen kívánt végezni a császárral. Byzánzba ment s ott ^{a császárral} életére tört. Manuel annyira kedvelte, hogy ennek dajzára sem végeztette ki, csupán fog-ságba vetette. /2./ és a fent említett várakba új parancsnokot helyezett.

Ez alatt a magyar király ^{tem} mit sem sejtve Andrónicus esetéről, a siker biztos reményében ostrom alá fogta Branizovát. Seregében csehek és bosnyákok is voltak. /3./ Csak akkor tudta meg a csel felfedését, amidőn arról értesült, hogy maga a császár siet a vár felmentésére. /: 1155 :/

A császár nem érezte magát elég erősnek, hogy nyílt csatát vívjon a magyarokkal, és fontos várat felszabadítsa. Amíg tehát serege összegyülekezett, addig ő elfoglalta a természet által meg-erősített Smebest, a Morva és Kussaima között. /4./ Innen nyugtalanította az ostromlókat, mire ezek a Dunán visszavonulni szándékoztak. A viharos időjárás miatt az átkelés lehetetlennek bizonyult, a magyar sereg tehát Belgrád felé huzodott. /5./ Itt a bosnyákok elváltak a magyaroktól, és a Száva, Drina mellékén hazafelé tartottak. /6./ Manuel a bosnyákok üldözésével Tzintzilukesz Bazil chartulariust, /titkár/ bizta meg, aki tévedésből a magyar sereget támadta meg és csufos vereséget szenvedett /1155/7./

-
- /1./ Cinnamos 126.o.
 - /2./ Cinnamos 130.o.
 - /3./ Klaitz-Vjekoslav i.m. 57.o.
 - /4./ Cinnamos 131.o. x
 - /5./ Nisetas 134.
 - /6./ Klaitz-Vjekosláv i.m. 57.o.
 - /7./ Cinnamos 132.o.

A görög seregből hirmondó is alig maradt, A csatatéren maradtak azok a magyarok is, akik István herceggel Görögországba menekültek és most testvéreik ellen fogtak fegyvert./1./ A csapás minden kedvét elvette Mánuelnek a támadástól, csupán Belgrádot igyekezett megmenteni. Ez pedig nem volt valami könnyű feladat, mert a város lakói hajlandók voltak a magyarokhoz állani. Kantakuzenos Jánost bízta meg ^{ezzel a} nehéz feladattal, akinek erélyes fellépése a bajtmég idejében megelőzte./2./

A görög császár a vereség megbosszulását a következő évre /1156/ halasztotta. A tavasz elején már megjelent a Dunánál, és ott tette meg nagymérvű és fontos intézkedéseit a megindítandó hadjárat^{megindítására}hoz. Mindün^{en}nen összevonta szárazföldi seregeit és a hajóhad is megérkezett már, hogy átszállítsa a Dunán. Azonban bármily erősnek is érezte magát, tanácsosabbnak és ^{jobbnak látszott} időszerűbbnek vélte a magyaroktól ajánlott tisztességes feltételeket elfogadni, mint ^{az} végtelen kimenetelű harcba bocsájtⁿⁱkozni.

A hadakozó felek öt évre kötöttek békét, amelynek értelmében a magyarok visszaadták a múlt évben ejtett hadizsákmányt, a foglyokkal és a lovakkal együtt.

A görög császár a béke daczára nem tudott megnyugodni, és bár Olaszországban is el volt foglalva, mégis már a következő évben újra hadjáratot tervezett Magyarország ellen. Hogy ez nem történt meg, ^{ezt} főképpen ^{azok} ezen körülménynek lehet tulajdonítani, hogy szövetségese, Barbarossa ~~minden~~ ^{minden} ösztönzése daczára sem mutatott hajlandóságot Magyarországra törni.

Konrád, habár tényleg nem is támogatta Byzancot, de a görög szövetséghez mind végig hű maradt. Halálos ágyán is szívére kötötte fiának, Frigyesnek hogy a görög szövetséghez ragaszkodjék. Frigyes ki a Hohenstaufok politikájának megvalósításához teljes erővel és elődjénél nagyobb tehetséggel és akarattal fogott, kezdet-

/1./ Pauler i.e. Had.tört. közl. 284.o.
/2./ Cinnamus 133.o.

ben igazán híve volt Mánuelnek. Nem mintha ezzel atyja végső óhaját akarta volna teljesíteni, hanem mert tervei a görög szövetségre támaszkodtak. Mánuel mindjárt Frigyes trónzaléptekor nem mulasztotta el ^{te} megtenni az első lépéseket, hogy a régi szövetséget megerősítsék. Frigyes készséggel hajolt a görög császár kívánságára és hogy a viszonyt még szorosabbá tegye, görög hercegnőt oltalmazott feleségül. /1./ Ez irányban a német császár 1154-ben követeket küldött Byzanába, hogy létrehozzák a tervezett házasságot Mária hercegnővel /2 / és ^{hogy a} Vilmos sicíliai király ellen indítandó hadjáratról tárgyaljanak Mánuellel. /3./

A görög császár csak örvendhetett a német szövetségnek, és Frigyes mindkét ajánlatának. A Frigyesbe helyezett remények azonban csakhamar meggyűlölték és tapasztalnia kellett Mánuelnek, hogy éppen Frigyes az, aki politikájának ^{val} érvényesítésének útjában áll.

A tervezett házasságból semmi sem lett, mert Frigyes a burgundi Beatrixot vette el /4 ./ A normannok elleni szövetséget ugyan megerősítették, de a görög császár annak soha sem vehette hasznát. Bármikor szólította is fel szövetségesét a közös fellépésre, Frigyes mindannyiszor tudott kibuvót találni és mentséget felhozni. Hivatkozott az ország zavaros belállapotára, készültségére és egyéb fontosabb elfoglaltságára. Később a segítséget kérő görög követeket fogadni sem akarta, mint 1156-ban, mikor Magyarország megtámadását sürgette Mánuel. /5./

Barbarossának több figyelemre méltó oka volt, amiért szövetségesét cserben hagyta. Uralkodása elején inkább saját országának rendbe hozásával törődött, mint Itália meghódításával. De meg nem is szándékozott minden megfontolás, terv és készülődés nélkül a fontos vállalatba kapni. Midőn pedig a küzdelemre határozta el magát, úgy vélekedett, hogy első sorban a saját ér-

-
- /1./ Kap.Herr. i.m. 52.o.
 - /2./ Cinnamus 135.o.
 - /3./ Ottó Freising 89.o. Kapp. Herr. 55.o.
 - /4./ Freisingi Ottó 127. o.
 - /5./ Kapp. Herr. i.m. 61.

dekéért harcol és a saját hatalmának növelésén fáradozik, nem pedig a görög császár erejének gyarapításán. Már csak azért sem volt hajlandó Barbarossa Mánuel segítségére, mert hiszen ennek itáliai foglalásai az ő terveit keresztbezték. Ellenkezőleg arra törekedett, hogy a görögök útját elvágja Itáliában.

Ily módon Mánuel itáliai küzdelmeiben egyedül állott. Frigyes vezetett ugyan hadat Itáliába, de nem a görög császár érdekében, hanem, hogy a Lombard városokat elfoglalja. Frigyes hosszas küzdelmei ^{hiányos} eredménnyel jártak; a felső-itáliai városok sorban hódoltak meg.

A németek rohamos foglalásai minden esetre felkeltették Mánuel féltékenységét, de ezt ő a legkisebb jellel sem mutatta, éreztette. Nem mutatta addig, amig hittek, hogy a német császár segítséget nyújt neki a magyarok megtörésére. Jól tudta Mánuel, hogy szövetségese ^{éppen úgy} nem kevésbé vágyik Magyarországra, mint ő, és ezért biztosra vette, hogy adandó alkalommal rábírhhatja Frigyest a támadásra.

Vinthez a görög császár eddigi harcai Magyarországra ellenmeddők maradtak, belátta, ~~azt~~, hogy csupán a némettel egyesülve valósíthatja meg magyarországi terveit. El is követett mindent ez irányban. Szó volt már erről, hogy 1157. ^{ben} görög követek jelentek meg Nürnbergben és igyekeztek Barbarossát megnyerni a közös támadás eszméjének. A követek minden igyekezete s fáradozása ^{siker} eredménytelen maradt, ami jórészt a magyar kül-politikának az érdeme.

Géza király előre látta, hogy országa az örvénybe jut, ha Frigyes kezét fog Mánuellal Magyarországra ellen. Bármily erős és edzett is volt nemzete, de ily hatalmas ellenségekkel szemben mulhatatlanul el kellett volna buknia. Legnagyobb áldozatokat sem kimélve, azon fáradozott, hogy Frigyest lekötöztesse. Így a többi között Milánó ostroma alatt 600 székely íjjásszal támogatta a német császárt.

1./ Géza ez irányú törekvése tehát meghozta a maga gyümölcsét, mert Frigyes lemondott Magyarországra meghódításáról.

VIII
A görög császárt Kelet és Itália annyira lekötötték, hogy míg
1./ Frésingi Ottó 1158.o.

Géza élt, nem vezetett hadat Magyarország ellen. A békét lejártakor 1561-ben, újból 5 évre megerősítették. Az ellenségeskedésnek indító okai jó részt tárgytalanok^{ok} váltak. A szicíliai szövetséget a béke után a magyarok felbontották; Szerbia az erőszak előtt meghajolva, végleg lemondott a magyar fennhatóságról, és az orosz bonyodalmak is elsimultak. Byzán: híre, Dolgorukij György javára. /1./

Magyarország aránylag olcsó áron szabadult ki abból a veszedelmes helyzetből, amelybe Mánuel politikája sodorta. Területéből ^{de} micsém vesztett; hadai a görögökkel szemben nemcsak megállították helyüket, de az utolsó években határozott sikereket is arattak. Mindenhelyben nem csekély része volt Gézának, aki akarat erejével fáradhatatlan buzgalmával és még inkább ügyes külpolitikájával sikerrel védte nemzetét önállóságát. /2./ De e helyen nem szabad figyelmen kívül hagyni ama fontos tényt sem, hogy Magyarország e időben mind katonailag, mind pénzügyileg kiválóan rendezett ország volt, amelyben a királyság, a katolicizmus és a nyugathoz való tartozás érzete szilárd alapokon nyugodott. /3./

Géza halála után azonban a Byzán: felül fenyegető veszély nemcsak megújult, de meg is növekedett.

Az elhunyt király testvérei a görög udvarban tartózkodtak, s így Géza fia, III. István, minden ellenmondás nélkül lépett apja örökébe.

A gyermek, alig 15 éves király trónnalépése végtelen zavarok^{ot okozott} lett előidézője. A Byzán:ban tartózkodó trónkövetelő hercegek végre elérkezettnek látták az időt, a magyar korona megszerzésére. Ügyük sikerében nem kételkedtek, mert hiszen pártfogyójuk a hatalmas Mánuel volt. A hercegek készek voltak nagyravágyásuk ki-elégítése fejében arra is, hogy hazájukat a görög uralom alá hajtsák.

A testvérek közül a fiatalabbik, László nyugodtabb és tétlenebb volt. Merőben ellentétes természetű volt bátyja István, aki minden követ megmozdított és minden eszközt megragadott, hogy a magyar

-
- 1./ Hodinka i. c. Tör. Tár 1889. II. 227 o.
 - /2./ Marzali H. Magyarország tört. az Árpádok korában. 292.
 - /3./ Kapp. Herr. 51. o.
 - /4./

trónt megszerezze. Már Géza életében ^{szerte vlna} kivánta vágyát kielégíteni és Boriss halála után nagyrésze volt abban, hogy Mánuel az egyik hadat a másik után vezette Magyarországra. Törekvését azonban Géza tetterős kormánya meggyusította.

Géza halála után ^{mi sem} állott már többé István útjába, és ő nem habozott rábirni Mánuel, hogy azonnal hozzáfogjanak a magyar trón megszerzéséhez és a gyermek király elűzéséhez. A császár készségesen ragadta meg a szerfelett kedvező alkalmat, hogy végre-
lahára megvalósítsa Magyarországi terveit.

Tekintélyes sereggel hozta a trónkövetelőket hazájuk felé. Ő maga ugyan csak Szardiciáig jött, /1./ de Istvánt erős sereg kíséretében az országba küldte, hogy a trónt, ha szépszerével lehetetlen, hát erőszakkal foglalja el. Hogy némiképpen a maga részére megnyerje a magyarok bizalmát, követei által igyekezett bebizonyítani, hogy ő nem támad, hanem csak a hercegeket segíti a jogos trón elnyerésében. Mert szerinte az ősi magyar szokás mindig az volt, hogy az elhunyt királyt nem fia, hanem annak életben lévő testvérei követték a trónon. /2./

A trón örökösödést mindaddig szilárd törvény nem szabályozta és az eddigi gyakorlat kétségtelenül a görög császárnak adott igazságot. ^{amint} Mánuel megfélekedett a nemzet egyik legfőbb jogáról, a szabadkirály választásról, tehát álláspontja a trónörökösödést illetőleg Keleten ^{megállhat} érvényesülhet, de nem Magyarországon.

A császár csupán ürügyül használta fel a régi szokásra való hivatkozást, hogy eltitkolja fellépésének valódi célját. Követei tehát, az ősi szokásokra hivatkozva, felszólították a magyarokat, hogy Istvánt ismerjék el királyuknak. A magyarok nagyon természetesen kezdetben hallani sem akartak a gyűlölt István herceg királtságáról; nem pedig azért, mert biztosra vették, hogy vele a görög befolyás a legteljesebb mértékben érvényesülni fog Magyarországon.

Mánuel hogy a magyarok ellenszegülését megtörje,

1. /Nizetas 166.c.
2. /Cinnamus 203.

Contosstephanus Elek vezetése mellett tekintélyes sereget küldött az országba. A sereg a Dunánál állapodott meg; itt várta ura intézkedését, hogy mikor törjön az országra. /1./

Magyarországot meglepte és készületlenül találta Mánuel ezen-fenyegető magatartása. A készületlenség és a meglepetés mellett nem csekély mértékben fokozta a bajt azon ^a körülmény, hogy a trónkövetelőknek meglehetősen pártjuk volt, főképpen a délvidéken. A helyzet veszélyessége és a körülmények arra birták tehát még a gyermek királyhoz ~~hű~~ ^{elismert volta} híveket is, hogy látszólag belenyugodjanak a császár kívánságába.

Ez utóbbiak úgy gondolkodtak, hogy az ország függetlensége mincs oly nagy veszélyben egy nemzeti király alatt, mégha azt idegen is ültette ^{szelvény} a trónra, mintha készületlenül és hosszas harczokban kimerülve, újabb súlyos és kétes ^{vég} kimenetelű küzdelembe bocsátkoznának. /2./ Végre is ez a felfogás győzött és a nemzet engedett Mánuel ^{hatalma} ~~tul~~ súlya láttára, de csak részben, mert István helyett a szelidebb Lászlót választotta meg királyának. István "Ur" szim mellett az ország egy részét kapta és biztosították László halála esetén a trónörökségről. /3./

A császár tehát elérte célját: pártfogoltja a magyar trónon ült; de László nemsokára, mintegy fél év múlva meghalt. Öccsének halála után István hatalmas seregére támaszkodva elfoglalta a trónt. A trónbitorló nagyon is rövid ideig élvezhette nagyravágásának beteljesülését, mert a magyar nemzet bitorlókat soha sem tűrt meg maga felett.

Az egész országot áthatotta az a tudat, hogy IV. István királysága nem kevesebbet ^{hatalma}, mint a nemzet függetlenségét teszi ^{egén} közkérré. A nemzet pedig a legföltékenyebben függetlenségét őrizte és érte kész volt utolsó csepp véréig is küzdeni. A magyarságban nem is hiányzott sem az erkölcsi, sem a fizikai erő, hogy a görög befolyást meghívassa. Mindehhez hozzájárul ^{ide} ^{hát} az európai hely-

-
- /1./ Nicetas 167.o.
 - /2./ Horváth M.i.m. 421.
 - /3./ Cinnamus 203. -Nicetas 167.o.

zet átalakulása is Byzans rovására. *valtozott meg*

A pápának, mint a nyugati egyház fejének érdekében állott, hogy Byzanssal szemben Magyarország mellett foglaljen állást. Ugyancsak Frigyesnek, a német császárnak érdeke is azt kívánta, hogy a görög császárt távol tartsa a magyaroktól. Barbarossát különben sikerült a magyaroknak 5.000 márkával a maguk részére megnyerni.-

Elsimulván a nyugatról tornyosuló veszély, a nemzet összes erejével Kelet ellen fordulhatott. A törvényes király III. István Pozsonyba húzódott vissza *de* /1./ és nem mulasztotta el a kel-
lő előkészületeket *tenni* megtenni. III. István igyekezetét nagyban elő-
segítette az a mérhetetlen gyűlölet, amelylyel a nemzet IV. Ist-
ván irányában viselkedett. A gyűlölet, az elkeseredés csakhamar
oly nagy fokra hágott, hogy IV. István jónak látta Mánuelhez for-
dulni segítségért. A császár késedelem nélkül *be* küldte be unoka-öcs-
sét Kontostephanus Eleket, /2./ amire a lázongás késsé elcsende-
sült, mert a nemzet még mindig nem érezte magát elég erősnek a tá-
madásra.

A szenvedélyek azonban csak látszólag csillapodtak le,
mert az elkeseredést csak fokozta a görög sereg megjelenése; és az
elleni erővel tört *ör* ki, amidőn a semmitől sem tartó IV. István a
görög segítséget elbocsátotta maga mellől. /3./

A nemzet nem tűrhette, hogy *a pápától* királya, *épe* megsegítésé-
ben fejében Zámont és a szerémséget átengedte a görög császárnak. Fegyvert
fogott hűtlen királya ellen; tömörült III. István zászlója köré
és akkor csapott rá a trónbitorlóra, amikor azt a görögök teljesen
magára hagyták.

A csata 1163. június 19. Fejérvár közelében folyt
le, ahol IV. István csúfos vereséget szenvedett és 5 hónapi gyűlö-
letes uralkodása után kénytelen volt a magyar koronáról lemondani.

/1./ Chron. Posoniensis 37.o.

/2./ Cinnamus 211. o.

/3./ Cinnamus 212.o.

/4./ Chron. Poson. 57.o. Kézai Gest. Hung. 119.o.

A trónbitorló először Diósra menekült, de itt elfogták és csak akkor bocsájtották szabadon, amikor megígérte, hogy Magyarországot véglegesen elhagyja. /1./

Magától értetődik, hogy IV. István a kudarca után a görög birodalom felé vette az útját. A császárt Nissában találta, ahol ez idő tájban Szerbia ügyének rendezésével foglalkozott. Mánuel megtudva védenze elűzését, eltökélte, ^{hogy} bármi erőfeszítéssel is, visszahelyezi Magyarországra trónjára. Ily könnyen nem nyugodhatott bele, hogy elveszítsen minden teret Magyarországon és legyen az ország meghódításáról.

A császár tehát gyorsan összeszedte hadait, hogy váratlan támadásával meglepje a magyarokat. A magyarok jól tudták, hogy az elűzött IV. István érdekében Mánuel hadat fog vezetni ellenük, Ezért követeket küldöttek a császárhoz; felvilágosították ^{ott} arról, hogy a magyarok jogosan ^{váltak el} eslekedtek IV. István ^{elűzésével}, amiért is hagyjon fel az ország megtámadásával.

Mánuel nem hallgatott ^{az} magyar követekre, hanem Istvánt bőven ellátta pénzzel, hadsereggel, aztán ^{amivel} Contostephanus Elekkel a trón visszaszerzésére Magyarországra bocsátotta. /2./ A császár maga ^{nem jött} tartozkodott az országba jönni, a Duna mellett Belgrádnál megállapodott /3./ és innen kísérté éber figyelemmel az ország ügyeit. Az országban uralkodó görög-ellenes hangulat csakhamar meggyőzte ^{ott} arról, hogy pártfogoltja egyáltalában nem remélheti a korona vissza szerzését. A kedélyek annyira felzudultak ellene, ~~hogy~~ és a nemzet oly erővel várta a görögöket a délvídéken, hogy Mánuelnek minden kedve elment István ^{segítésétől}.

Mánuel ^{IX.} Miután így erőszakkal nem boldogult, kerülő úton, ismert ravaszságával remélte kitűzött célját elérni és biztosítani, hogy Magyarországra ügyeibe bármikor beavatkozassék. /4./

Testőrségének kapitányát, Palailogos Györgyöt azzal az íze-

- /1./ Pauler i.m. 382.o.
- /2./ Cinnamus 212.c.
- /3./ Cinnamus 214.o.
- /4./ Cinnamus u o.

nettel menesztette a magyarokhoz, hogy az ellenkezés láttára vég-
leg lemondott a beavatkozásról. A nemzet válasza királyának azt,
akit jónak lát. ^{Ő nem akar többé az ország ellenisége, lenni, ellen-}
^{akkor lenni} ~~közöleg~~ barátja, szövetségese. Barátságát, jóindulatát kész tet-
tel is bebizonyítani; nincs neki fiu utoda, ezért elhatározta,
hogy III. ~~Virág~~ István király öccsét, Bélát teszi meg örökösévé. /1./

A magyarok engedtek a ^{Lehel herceg} császári ajánlatnak és készséggel
beleegyeztek, hogy Béla herceg öröksége fejében Horvátországot és
a Dalmát partot kapja. ~~E~~ppenséggel nem lehet kétségbe vonni, hogy
a császár őszintén gondolt arra, hogy Bélát teszi meg utódjává.
Az ifju herceg fogadása, neveltetése, méltósága a görög udvarban
és eljegyzése mind arra mutat, hogy ^{ahhoz} ~~Mánuel~~ ^{akarsa} ~~eltökélt szándéka volt~~
trónját valóban Bélára hagyni.

A Béla nevet mindenek előtt a görögös Elekkel cserélte fel.
/2./ Nyilván azért, mert egy jóslat szerint a Komnen-család addig
fog uralkodni, míg férfi tagjai "aima" /vér/ szóbetűi szerint neve-
tetnek. /3./ Azután "despota" címmel ruházta fel a magyar herceget.
Majd eljegyezte leányával, Máriával és híveit megeskettette, ~~arra,~~
hogy halála után leányát és ennek jegyesét fogják uroknak elis-
merni. /4./

Tagadhatatlan, ^{hiszt} Béla, ^{vagy mostan már} illetőleg Elek trónörökösödésének önző háttére is
volt, ~~hogy a császár ezzel állan-~~ mert míg életében a császár ezzel állan-
dósította Magyarország ügyeibe való beavatkozását, biztosra vette
másrészt, hogy halála után utóda Magyarországot egyesíteni fogja
a görög birodalommal.

Ez utóbbi ~~számitását~~ ^{számítását} csalhatatlannak tartotta. Amint egy
évvel ezelőtt a seniorátus jogán követelte IV. István megválasz-
tását, úgy III. István után a magyar korona egyedül Bélát illeti
abban az esetben is, ha bátyjának esetleg fiu utoda ~~is~~ lenne.

Magyarország megszerzésére nézve tehát nagyon tapintatos
és fontos lépés volt Béla herceg trónörökösödése, tekintve azt,

1. / Cinnamus 215.o.

/2. / Cinnamus 115.o.

/3. / A család uralkodó tagjai eddig megfeleltek e jóslatnak: A-lexi-
os, I-onnes, M-anuel és most A-lexios /Elek/

/4. / Nicetas 179.o.

hogy nem megvetendő volt az aterület, amelyet Mánuel a herceg öröksége gyanánt kikötött magának. A magyarok mind azonáltal örömmel teljesítették a császár kívánságát, mert azt hitték, hogy ezzel vége szakad annak az állandó veszélynek és áldatlan küzdelemnek, amely örökös rettegésben tartotta őket Byzans felől. Ebbeli reményüket azonban még idő előtt meghiúsította IV. István nyughatatlansága.

István elűzetése után sem tudott sorsába belenyugodni, még mindig áltatta magát azzal, a csába reménnyel, hogy a görög támogatás mellett újra a magyar trónra ülhet. Makacs és erőszakos lévén, folyton izgatta a császárt és est sikerült rávenni, hogy neki pénzt és kellő számú sereget bocsásson rendelkezésére.

1164-ben így törhetett be István az országba és megvesztegetéssel meglehetősen pártot szerzett törekvésének. III. István nem bízott eléggé saját erejében; külföldi segítség után nézett. A német császár szívesen fogadta tőle az 5.000 ezüst marka ajándékot, de egyúttal sajnálatát fejezte ki, a felett, hogy itáliai háborúi miatt segítséget nem adhat. Sikeresebben járt Vladisláv / Ulászló / cseh királynál, aki már a rokonságnál fogva is megígérte a segítséget. Ugyanis a cseh király ifjabb fiát Svatoplukot eljegyezte III. István legifjabb nővérével Odolával, vagy Hulichával. /1./

A magyar király készülődései nem kerülhették el Mánuel éber figyelmét. Elhatározta, hogy a támadásban megelőzi elleneit. Andróniszust, Contostephane fiát, apja erősítésére Magyarországra küldötte, maga pedig Titelnél ütött tábornokot. /2./ A görög sereg elől a magyar király az ország belséjébe vonult vissza, hogy ott bevégezze szövetségesét, Vladislávot. A császár anna hírré, hogy a csehek erős sereggel igyekeznek a magyarok megerősítésére, sietett tudomásra hozni III. Istvánnak, hogy ő háborút éppen nem akar. Mindössze a Szerémséget kívánja, mint veje, Béla jogos örökségét. Csapán akkor fog fegyverhez folyamodni, ha más módon nem érvényesítheti köve-

/1./ Horváth M. i.m. 424.o.

/2./ Cinnamos 217.o.

telését. /1./

A magyarok nem-igen bíztak a ravasz Császár szavaiban és minden áron megütközni szándékoztak. Összegyűlt Csakhanar a magyar sereg, amelyben a Cseheken kívül német és orosz csapatok is voltak. /2./ Ezeket Jarosláv halicsi fejedelem küldötte, akinek leánya III István jegyese volt. Az egysült sereg ~~asúhán~~ Péterváradnál át kelt ^a Dunán.

A Császár a ²hatlamos sereg láttára ki akarta kerülni a csatát. Szorult helyzetében Cselhez folyamodott. Egy Bogota nevű morva ember által figyelmeztette Vladislávát, hogy ő nem akar egyebet, mint a Bélát megillető örökséget, a Szerémséget. /3./ Vladisláv nem hallgatott rá, hanem harzra készült ama kijelentéssel, hogy ő nem a Császár ellen küzd, hanem a törvényes király jogainak megvédéséért. /4./

A kelepcébe jutott Mánuel ekkor békét ajánlott és a Cseh királyt kérte fel a béke kieszközlésére a magyaroknál. Vladisláv fáradozása ^{sikerült} eredménnyel járt és a béke ^{megkötődött} létrejött. Mánuel megkapta ^aSzerémséget, de megfogadta, hogy IV. István érdekében több lépéseket nem tesz. /5./ A görög Császárt a végső szükség kényszerítette a béke kötésre, épp azért nem is gondolt annak megtartására. Sőt kudarcra arra ösztönözte, hogy minél előbb megtorolja a magyarok támadását. Hogy Magyarország ^{nyípra} háttérbe szorította a görög sereget, azt jórészt ^{arról a pillanatról} szövetségeseinek Vladislávnak és Jaroslávnak köszönhette. Ép ezért Mánuel legfőbb feladatának ismerte, hogy ^{ezt a} ~~e~~ szövetségest a magyaroktól elvonja. Legelőször Jaroslávot nyerte meg házasságkötéssel, /6/ ami viszont arra bírta III. Istvánt, hogy az orosz hercegnőről lemondjon és Henrik osztrák herceg leányát, Ágneszt jegyezze el. /7./

A béke ~~kötés~~ különben egyik félt sem elégítette ki. Különösen a magyarok fájlalták ^aSzerémség elvesztését. Szerémség ^{akkor a közelben} elvesz-

-
- /1./ Cinnamos 217.o.
 - /2./ Kapp. Herr. i.m. 80.o.
 - /3./ Cinnamus 222.o.
 - /4./ Cinnamos 223.o.
 - /5./ Cinnamos 224.o.
 - /6./ Cinnamos 236.o.
 - /7./ Cinnamos 262.o.

^{keres} téséhez járult még Mánuel azon békeszegő eljárása is, hogy ígérete dajzára IV. Istvánt Kalufesz Nikéfor támogatása mellett Magyarországon hagyta. /1./ A magyarok tehát a béke-szegésre hasonlóval feleltek. A Szerémségbe törtek és Zimonyt erősen ostromolni kezdték. /2./

A császár széles körű előkészülettel és körültekintő tapintattal fogott a magyarok megfenyítéséhez. Már előzőleg lekötölte Jaroslávot és Vladislávot; /3./ Frigyestől ugyan hiába kért segítséget, de legalább semlegességre bírta; egyességre lépett Henrik osztrák herceggel is, akinek ^{felnevelése} neje, Theodóra, görög nő volt /4./ Ezenkívül számtalan törököt és kunt fogadott zsoldjába, míg Velenze hajókat adott. /5./

Ezek után Zimony felmentésére sietett. Későn érkezett; Rajó-hada ugyan győzelmet aratott a magyar dereglyéken, /6./ de a fontos erődítményt felmenteni a görög sereg nem tudta, mert IV. István állítólagos megmérgezése után /7./ 1165. április 10-én az őrség kegyelemre megadta magát a magyaroknak. /8./ 1165/

Zimony elestéről értesülve, Mánuel hirtelen a város alatt termett és saját vezérlete alatt ostromoltatta. /9./ Csodáit művelte a vitézségnek, de a magyar őrség is derekasan megállotta helyét. Az erősebb félnek a császár bizonyult és az őrség a nagy-küzdelem ^{után} kimerülve feladta a várat. Kötéllel nyakukon vonultak el a császár előtt, aki életüknek csakis a jelenlevő Béla kérésére kegyelmezett meg. /10./

Míg Mánuel Zimonyt ostromolta, az alatt két vezére, Gabras és Branas, a Duna melléki tartományokat pusztította. /11./

A délvidék pusztítása, de még inkább Zimony eleste megrémíté a magyarokat és a királyt arra készítette, hogy békét

-
- /1./ Cinnamus 226.o.
 - /2./ Cinnamus 231.o.
 - /3./ Cinnamus 236.o.
 - /4./ Cinnamos 2.o.
 - /5./ Cinnamus u.o.
 - /6./ Cinnamos 239.o.
 - /7./ Nizetas 167.o.
 - /8./ Cinnamos 239.o.
 - /9./ Nizetas 168 o.
 - 10./ Cinnamos 245.o.-Nizetas 177.o.
 - /11./ Nizetas 173 o.

^{Kézen} eszközölködött ki a császártól. A béke fejében felajánlta neki nemcsak Szerémséget, de Dalmáciát is. /1./ A sikereiben elbizakodott férféuk gunyosan fogadta kezdetben a magyarok feltételeit, de végül mégis jónak látta azok alapján ^{ellen} békét kötni. /2./ A békekötés után Dukasz János sereggel Dalmáciába vonult, hogy azt meghódítsa, Rövid idő alatt ötvenhét város hódolt meg Byzáncnak. /:1165:/ 3./ Mánuel megelégedte diadalát, s miután a vár megerősítését Constantinus Angelosra bízta, visszavonult fővárosába, ahol pazar fénnnyel és pompával diadalmenetet tartott. /4./

Mánuel Bélát amellet, hogy örökösének nevelte, felkeltette benne a vágyat a magyar korona után is. S mi több, Magyarországon ez iránt veszedelmesen izgatott, úgy annyira, hogy egyesek leveleket és üzeneteket ^{Küldtek} menesztettek Bélához. Felszólították a császárt, hogy jöjjön az országba és tegye meg Bélát királynak /5./ Ezen lázításra a magyar király támadással felelt. Dénes ispán vezette a magyarokat, akik fényes diadalt arattak a görög sereggel. /6./ A görögök vezéreit, Gabrast és Dranast öselbe ösalván, nemcsak a sereget semmisítették meg, de a Szerémséget is visszahódították. /7./ A császár ugyan Akszukhoz Elek alatt küldött vezéreinek segítséget a Dunához, de Elek nem mert ösatába bossájtkozni /1166/.

Mánuel a vereség megbosszulására erősen készülődött és Magyarországra három oldalról rontott. Eleket a Dunához küldte; Batatz és Leó a Fekete-tenger felől a törzsvári szoroson keresztül támadott és pusztított el mindent utjában. A harmadik sereg Dukasz János vezetése mellett a borgói szoroson jött be. /8./ A két utóbbi sereg hallatlan pusztítást vitt véghez; ölt, rabolt, égetett és megszámlálhatatlan magyart fűzött rabszifjra. A fő sereg azonban csak Szőfiáig jutott, mert ekkor Frigyes megbizásából Henrik osztrák herceg, ki Byzáncban járt, fegyver szünetet eszközölt ki a magyarok részére /1167/ /9./

-
- /1./ Cinnamus 247.o.
/2./ Cinnamus 248.o.
/3./ Cinnamus 249.o.
/4./ Pauler G. Had. Tört. Közl. 279.o.
/5./ Cinnamus 249.o.
/6./ Cinnamus 257.o.
/7./ Cinnamus 258.o.
8./ Cinnamus 260.o.
/9./ Kapp. Herr. 85.o.

A fegyver-szünet leteltével a magyarok Dalmácia visszahozását kísérelték meg, amely tartományban a viszonyok újabban kedvezően alakultak Magyarországra javára. A görögök Dalmáciában sem voltak kedves vendégek, pedig a császár mindent elkövetett megnyerésükre, csak hogy megkedveltesse velük fennhatóságát.

A dalmaták még most is vonzódtak a magyarokhoz és Péter spalatói érsek 1166-ban megjelent a magyar udvarnál és segítségét kérte az görög uralom ellen. Az érsek ugyan rövid idő múlva még Magyarországra elhunyt, de törekvése célra vezetett, mert a magyarok még azon évben ^{valójában} tényleg visszahozták Dalmáciát.

A magyar sereg váratlanul jelent meg a tengerparton és így a készületlen görögöket könnyű szerrel verte le Spalató mellett. A győzelem teljes volt és a görög vezér, Kalufész Nikefor, a magyarok fogságába került. Erre az egész tartomány ellenállás nélkül meghódolt, amikor azután a Velenjétől elpártolt Zára is átlott a magyarokhoz. Mindössze Traù, Szebenicó és Spalató maradtak meg a görög uralom alatt.

Mánuel 1167-ben indult el Dalmácia visszafoglalására. Először a magyarokkal ohaított leszámolni. A magyarok hiába kértek fegyver-szünetet; a császár hajthatatlan maradt és tovább vezette seregét Magyarország ellen. /1./ ^{felm}Ütközésben azonban oly szerencsétlenül esett le lováról, hogy ^{felm}veszélyesen megsebesült és így csak nyáron folytatta a megkezdett háborút.

Személyesen ekkor sem merte hadait vezetni, mert egy balsorsos jel ettől visszatarthatá a babonás császárt. Már Szardiciában voltak, amikor arról értesült, hogy a Rómát jelképező női érc-szobor összeomlott. Ez a szobor Constantin-forumának nyugati diadalkapuján volt a Magyar országot jelképező szoborral együtt, amely csodálatos módon épségben maradt. A bosszús és babonás császár ugyan-ez utóbbit is ledöntötte, de aggodalma visszatarthatotta őt serege sze-

mélyes vezetésétől. /1./ Mánuel tehát Sardicában visszamaradt, hadai vezetésével pedig huga fiát, Contostephanos Andrónicust bizta meg. /2./ Mielőtt seregét utnak bocsájtotta volna, katonáihoz lelkes beszédet intézett és a vezért kiiktatta, mit és hogyan cselekedjék. /3./

Andrónicus a Száván átkelve, táborát ütött. Szemben voltak vele a magyarok, akiket a király apósa, Henrik herceg támogattott. A magyar sereg nagyságáról a görög vezér egy elfogott magyartól már jó előre tudomást szerzett /4./ és arról értesült, hogy az ellenség táborában mily vidám hangulat uralkodik.

A mult évi győzelem nagyon elbizakodottá és merésszé tette Dénest, ^{radoti} aki oly biztosra vette a győzelmet, hogy még a legszükségesebb ~~őv~~ intézkedéseket sem tette meg. Ahelyett a biztos győzelem reményében áldomást tartott a görögök egészségére. /5./

Andrónicus a császár határozott parancsa ellenére Szent-Prokop ^{napján} 1167. július 3-án ütközött meg az elbizakodott magyar sereggel és a csata a görögök javára dőlt el. /6./ A magyarok közül igen sokan oda veszttek és maga Dénes nehezen tudta életét megmenteni. /7./ A magyar sereg nagyrésze fogságba esett ^{a görögök} s ^{gazdag} zsákmányt ejtettek a görögök, miután a magyarok táborát ~~is~~ kifosztották. /8./ A győzelem dajára a görögség nem üldözte a futó ellenséget, hanem átkelt a Száván és ~~be~~ ^{meg} sem várta ^{magyar} azt a sereget, mely Dénes segítségére sietett.

A győzelem nagy volt és ^{azonnal} öröme a császár a fővárosban egyik ünnepélyt a másik után tartotta. /9./ A görögök ezután lebontották Zimonyt és köveivel Belgrádot erősítették meg. A Szerémséget magyar kézen hagyták és a Duna-Száva felől többé nem háborgatták az országot. A görög háború azonban még egyre folyt Dalmáciában s 1168-ban a császár sorban visszahódította a városokat, csupán az ezektől északra és keletre eső szárazföld maradt a ma-

/1./ Nicetas 196.o.

/2./ Nicetas 197.o.

/3./ Cinammus 270.o.-Nicetas 197.o.

/4./ Cinammus 270.o.

/5./ Cinammus 272.o.

/6./ Nicetas 200-204.o.

/7./ Cinammus 273.o.

/8./ Cinammus 273.-274.o.

/9./ Nicetas 205.o.

gyarok birtokában. /1./

A hosszas és eredménytelen küzdelemben mind a két fél ki-
merült és ezenkívül Mánuelt Kelet kötötte le teljesen, amiért min-
den békekötés nélkül felhagyott magyarországi terveivel.

A magyar nemzet erejét Mánuel közel egy negyed századon ke-
resztül fogyasztotta, de meg nem törhette. Csatát veszített ugyan
a magyar, területe is kisebbedett, de függetlenségén a görög impe-
rialis törekvés csorbát ejteni nem tudott. Erkölcsi értékét a ma-
gyar- görög küzdelem ~~erőképpen~~ főképpen az adja meg, hogy ezt a há-
borút Magyarország nem csupán a saját nemzeti léteért folytatta,
de védelmezte vele Nyugat vallási és politikai rendszerét. Mánuel
törekvése alapján megegyezett III. Henrikével; a történet fényes
tanúságot tett, hogy a magyar haza egy másfél század alatt is meny-
nyire megizmosodott, megerősödött.....

Miután Mánuel mind Itáliában, mind pedig Magyarországon
a legnagyobb sikertelenséggel harczolt, Keletre irányította figyel-
mét. Régi ellenségei, a seldsukok ellen fordult. ^{de ellenük} Harczaiban még
annyit eredménytsem ért el, mint Itália és Magyarország ellen, mert
a küzdelem végén a török szultán határozottan felülkerekedett.

Amig Itáliával harczolt Mánuel, addig Kelettel nem igen törőd-
hetett. Csak akkor fordított nagyobb gondot és figyelmet keleti el-
lenségeire, amidőn a normann királlyal kibékült. Remélte, hogy Kele-
ten kárpótolhatja magát.

1159-ben egyenesen a Szent földre vezette hadait, nemugyar
azért, hogy a keresztések ügyét előmozdítsa és a törökkel megmér-
közzék, hanem hogy hatalmát a palesztinai kereszténységre is ki-
terjessze. Vállalata ^{vel} eredménnyel végződött, amennyiben a nyílt csa-
tától tartozkodó Halebemir előnyös egyességre lépett. Az egyesség
következtében több ezer keresztény fogoly nyerte vissza szabadsá-
gát. A császár úgy látszik egyelőre nem is akart többet, mert ha-
ladék nélkül ott hagyta Syriát. /2./

/1./ Pauler i.m. 412.o.

/2./ Kugler i.m. 165.o.

Még ^{mult} az előző évben 1158 decemberben meggyült a baja Arménia-ával. Arménia fejedelme, Torosus felhasználta Mánuel elfoglaltságát és majdnem egész Ciliciát meghódította. /1./ 1158. decemberében indult ellene a császár és Phrygiába érkezve, az ellenálló török sereget megsemmisítette. Az egész vidéket elpusztította utjában és így ~~érkezett~~ meg Ciliciába. /2./ Torosus a ^{nagyobb} túlnyomó erő elől meghátrált, aminek következtében Mánuel könnyű szerrel foglalta el Ciliciában. A többi között elfoglalta Tarsust is. /3./ A görögök nagyszámú foglaltatásai arra kényszerítették Torosust, hogy meghódoljon Mánuelnek. /1159/ /4./

A császár nem elégedett meg Torosus megtörésével. Szeretett volna Nuredin szultánnal is megmérkőzni, aki a béke daczára is folyton háborgatta tartományait. ^{Erre} E hirre a készületlen Nureddin minden keresztény foglyot szabadon bocsájtott, hogy ezzel visszatérésre bírja Mánuel. A tervezett hadjárat el is maradt, de ^{a császár mindamellett} még ez évben megtámadta a császár Nureddint, akinek emberei egy vadászat alkalmával orvul meglepték a görögöket. /1164./ /5./

Ezen hadjárat alkalmával Mánuel egész Dorylaeumig hatolt és ott győzelmet aratott a török seregen. /6./ A hadjárat eredménye az lett, hogy a szultán a foglyokat ^{itt} visszaszolgáltatta, minden előző foglaltatásairól lemondott és megígérte, hogy a görög birodalmat többé nem fogja nyugtalanítani. /7./

Rövid időre ezzel meg is szűnt a török-görög viszálykodás és helyét a jó viszony kezdte felváltani. Kiliás -Arslán szultán 1161 májusban meglátogatja a császárt Byzánzban, /8./ hogy vele szövetségre lépjen és a régi barátságot megerősítsék. Mánuel páratlan fényvel és előzekény ^{ev} szívélyességgel fogadta keleti vendégét. /9./ Ez alkalommal a szultán kijelentette, hogy a görögök barátai egyúttal az ő barátai, de viszont ellenségeit ő is ellenségeinek tekinti.

-
- /1./ Cinna^mus 176.o.
 - /2./ Cinna^mus 179.o.
 - /3./ Cinna^mus 18.o.
 - /4./ Cinna^mus 182.o.
 - /5./ Cinna^mus 188.o.
 - /6./ Cinna^mus 191.o.
 - /7./ Cinna^mus 201.o.
 - /8./ Nicetas 154.o.
 - /9./ Cinna^mus 204.-7 o.

Alig hagyta el azonban. ~~Kilide-Arslán~~ Kilide-Arslán, Byzánjot, máris a görög birodalom érdeke ellen dolgozott. Ahol csak tehette, gyengítette a birodalmát, bár nyíltan fellépni nem merészelt. /1./ A szultán ezen-kétszínű magatartására és alattomoságára ~~elhatározta~~ a császár, hogy mihelyt alkalom kínálkozik és elfoglaltsága engedi, megmérkőzik vele. Elhatározásában a magyarokkal folytatott háborúi egyidőre meggátolták. Mind-emellett nem hanyagolta el teljesen Keletet.

Kommen⁵ Androniszust Ciliciába küldte, hogy az elfoglalt és lázongó városokat szorítsa engedelmességre. /2./ Androniszus azonban vereséget szenvedett. /3./ Mánuel Androniszust veresége és ki-
csapongó élete miatt elmozdította tisztségéből és helyébe Konstantinus Augustust küldte. Konstantinus szintén képtelen volt megbízatását teljesíteni, /4./

A császár addig is, míg erélyesebben felléphetne a becsapó török ellen, vég-várait sorban megerősítette, hogy némiképpen megakadályozza a rabló kalandozásokat. Így erősítette meg Pergamumot, és Adramytiúmot. /5./

Egyiptom sem maradhatott nyugton Mánueltól. Ez ügyben már 1159-ben tárgyalt Balduin jeruzsálemi királlyal és megegyeztek, hogy közös erővel megtörjék Egyiptomban a mohamedánizmust. Egyiptomot a legalkalmasabb táladnak gondolták, ahonnan kiindulva Kis-Ázsiából, de főképpen Palaesztinából legkönnyebben kiszoríthatják a törököket.

Balduin halála után Amalrich király is magáévá tette a császár Egyiptomi tervét. /6./ Mánuel igyekezett is minden áron biztosítani e tekintetben Amalrich közreműködését. Összeházasította egy görög hercegnővel és követeket is küldött hozzá, akik részletesen megbeszéljék vele a hadjárat tervét. /7./

Az egyiptomi hadjárat, amely elé a görög császár a leg-

-
- /1./ Kugler i.m. 178.o.
 - /2./ Nizetas 180.
 - /3./ Nizetas 180.-1.o.
 - /4./ " .138.o.
 - /5./ " .194.o.
 - /6./ Wilken i.m. IV. 115.o.
 - /7./ U.o.

szébb reményekkel nézett, végre 1169-ben megvalósult. Mánuel mielőtt hajóhadát elindította volna, követei által felszólította az egyiptomiakat, hogy miután Egyiptom egykor a római birodalomhoz tartozott, neki, mint a birodalom örökösének hódoljanak meg. Természetesen az egyiptomiak nem is gondoltak a merész és alaptalan követelés teljesítésére. Ekkor a császár erőszakhoz ^{nyúlt} folyamodott és hatalmas hajóhadát Andrónicus Kontostephanus vezetése mellett utnak ^{indította} bocsátotta. /1./

A görög sereg utközben Palaestínában még mutatott fel némi eredményt, /2./ de Egyiptomba érkezve, tehetetlennek bizonyult. Mindjárt kezdetben már Tamiathum ostromával sem boldogultak és kénytelenek voltak üres kézzel visszatérni. /3./ Visszatérésükkor a vihar utolérte őket és legnagyobb részük oda veszett. Így végződött a görögök egyiptomi hadjárata.

Az 1170 évben Mánuelt váratlan meglepetés és öröm érte. Második nejétől, /4./ Antiochiai Máriától fia született. /5./ Ez öröndetes esemény természetesen lehetetlenné tette Béla örökösdését. A császár most már nem sokat törődött a magyar herczeggel, aki nek még leányát sem adta oda. /6./ és akinek "despota" méltóságát "caesar" szímmel váltotta fel. /7./ Mindazonáltal magánál tartotta, hogy alkalom-adtán általa érvényesítse befolyását Magyarországra. Ez az idő csakhamar be is következett III. István halálával, amikdön a nemzet nagyrésze Bélát ohajtotta királynak abban a reményben, hogy királyságával az elveszett tartományok visszakerülnek. Mánuel az ország határáig elkísérte Bélát és mielőtt országába bocsátotta volna, megeskette, hogy birodalma érdekeit szíven fogja viselni. /8./ ^{férfiu} A ravasz ~~fiu~~ azonban egy szóval sem említette, hogy Béla örökségét, a Szerémséget és Dalmáciát vissza adja.

Béla sokkal eszelýesebb volt és nagyobb hálát érzett a byzánai udvar iránt, hogy ~~sem~~ Szerémségért és Dalmáciáért nemzetét újabb za-

-
- /1./ Cinnamus 278-80.o. - Nizetas 208.o.
 - /2./ Nizetas 211.
 - /3./ Nizetas 211. 219.o.
 - /4./ Iréne 1160.ban meghalt.
 - /5./ Nizetas 220.
 - /6./ Monferrati örgróg neje lett később.
 - /7./ Nizetas 221.
 - /8./ Cinnamus 286.

varokba sodorja. Nemcsak szava, de érdeke is gátolta abban, hogy Kelet felé Mánuel életében ^{támadt} aktív politikát folytasson. Dalmácia g örög kézben nem volt veszedelmes, a déli határt ^{pedig} meg biztosította a görög barátság. Mindennél jobban érdekelte őt a pápaság és a nyugat-római császár harca.

A valódi ok, amiért Béla lépéseket nem tett öröksége vissza szerzése végett, amaz erős meggyőződése volt, hogy a császár halála után minden fáradság nélkül megszerezheti azokat.

Már most látható volt, hogy Mánuel hatalma, erje és tekintélye meredek lejtőre jutott. A hanyatlás, amely az egyiptomi hadjárat ^{végén} kezdődött, betetőzte szomorú kimenetelű kis-ázsiai harca, az iconiumi szultánnal.

A görög császárnak igen sok leszámolnivalója volt az ákoniumi szultánnal, aki nem mulasztott el egyetlen kínálkozó alkalmat sem, hogy a görög birodalmat háborgassa. De Kilids-Arslánon kívül egyéb veszély is készítette Mánuel arra, hogy Keleten tisztázza a helyzetet. Itt ugyanis több fejedelem valóságos szövetséget ^{kötött} alkotott a görög császár ellen. E fejedelmek ^{közül} között volt Nureddin, Lycaonia szultána, Meliás, Armenia ura és mások, akik éppen akkor támadtak egyesült erővel a birodalomra, /1./ mikor Nyugaton a németek és velenceiek Anzónát vették ostrom alá. Az ostrom ugyan célra nem vezetett, de azért meglehetősen aggodalommal töltötte el Mánuel, hogy egyetlen erősségét is elveszti Itáliában.

Miután elmúlt az Itália felől fenyegető veszély, a császár a keleti lázadók ellen indult és őket egymás után csakhamar engedelmességre szorította. /2./ ~~Második~~ Kilids-Arslán megfenyítését a következő évre halasztotta.

Az indítandó hadjárat fő célja Dorylaeum helyre állítása volt. /3./ A szultán, midőn értesült Mánuel közeledtéről, kezdetben meghódolást szinkelt és követei kijelentették a császárnak, hogy ők kész visszaadni az elfoglalt részeket; Csak küldjön a császár

1./ Cinnamus. 283.o.

/2 / Cinnamus 290.o.

/3./ Nietas 227.o.

csapatokat, amelyek a várakat átveszik. Mánuel johiszemüleg el is küldötte csapatait, de a szultán az illető városok lakóit ellenállásra buzdította. /1173./ /1./

Erre kitört a háború, amelyben a görögök viasszaszorították a seldsukokat úgy, hogy Mánuel nyugodtan térhetett vissza fővárosába. /2./ De a szultán nyugtalan-sága miatt a következő évben ismét megújult a háború. A császár roppant nagy előkészületeket tett és oly sereget vont össze, mintha az egész török nemzetet ki akarná irtani. /3./ Segítő csapatok érkeztek Szerbiából, Macedoniából; a magyar király is küldött segítséget Leusták erdélyi vajda és Orpudán horvát bán vezetése alatt. /4./ Minthogy az idő nagyon előre haladott, Mánuel nem várhatta be a magyar és szerb segítség megérkezését, hanem elindult azok nélkül. ^{id}Phrygián, Laodiceán és Celaenán keresztül vezette seregét. /1175./ Utközben a törökök folyton háborgatták hadait, amelyeket különben a betegség is igen megfogyasztott. /5./

A szultán, aki Megópotámiában gyűjtögette még hadait, megijjedve békét ajánlott ugyan olyan feltételekkel, aminőket a császár kíván. Mánuel azonban minden kérését visszautasította; végleg le akart számolni Kilids- Arslánnal, /6./ A görög sereg nem ismerve a vidéket, alkalmatlan helyre, azubrizai szorosba vonta meg magát Myriókephalon mellett, ahol azután ^{a törökök} teljesen bekerítették, őket a törökök. A görög seregnek csak csakély töredéke tudta magát keresztül vágni az ellenségen. magának a császárnak hősiesség vezetése mellett. /7./ A görögök legnagyobb része odaveszett a császári család több kiváló tagjával együtt /8./ Mánuel vesztesége megmérhetetlen volt, ugyannyira, hogy magát a szultánt is megindította a szörnyű csapás és békét ajánlott a császárnak. /9./ Mánuel sietett megragadni a kedvező alkalmat, hogy veszedelmes helyzetéből valahogy megszabaduljon, és hogy serege maradványát megtarthassa, /10/

-
/1./	Cinnamus 292.o.	- Nicetas 228.-29.o.	
/2./	Nicetas 229.o.	/7./	Nicetas 236.o.
/3./	Nicetas 230.o.	/8./	Nicetas 232.-240.o.
/4./	Cinnamos 299.o.	/9./	Nicetas 245.
/5./	Nicetas 231.o.	/10./	u. az.
/6./	Nicetas 232.o.		

Gabrast küldötte a szultán táborába, akivel azután II. Kilids-Arazlán csakhamar meg is egyezett olyan értelemben, hogy Dorylaeum^{ot} és Subleumot a császár lerombolja /1./ ^{amely lerombolással} Mánuel ^{készenlézett} Dorylaeumot és Subleumot lerombolni, mire a felbőszült szultán a tengerpartot, a Maeandriai városokat, Phrygiát és Antiochiát kegyetlenül elpusztította. A császár ugyan küldött csapatokat a betörők ellen, de ezek vereséget szenvedtek, /2./

A Zubrisai vereség annyira megtörte Mánuel, hogy bár később győzelmet is aratott a törökön, még sem tudott többé a régi lenni. Önmagának csak imbolygó árnyéka lett. Megtörve, csalódotan, minden siker nélkül ~~hunyt el~~ 1180. szeptember 24-én a görögök egyik legnagyobb és legjelesebb császára.

Midőn imperialistikus tervét megvalósítani igyekezett, egész Nyugatot szemben találta magával. Egyedüli szövetségese a német császár nemhogy támogatta volna, hanem ellenkezőleg folyton gyengítette. Feltűnő minden esetre a görög-német szövetség ezen gyors bomladozása és ami még ^{nő}külösebb, az az volt, hogy külsőleg a szövetség mindvégig fennállott, habár a valóságban a két császár egymás ellensége volt. Mánuel elidegenítette a Hohenstaufoktól ezeknek részvétlensége magyarországi küzdelmeiben ^{népirtlenégek} és még inkább Frigyes nagymérvű foglalása Felső-Itáliában. Viszont Frigyeset elhidegítette a szövetségtől a császár ezen alattomos munkája, amellyel a felső/itáliai városokat ellene izgatta és ellenevel Vilmos szicíliai királlyal szövetségre lépett. Mánuel ugyan nem bontotta fel a szövetséget, sőt évről-évre menesztette követeit a német udvarba a szövetség megerősítése végett, /3./ ^{nt}de nem szűnik meg akadályokat gördíteni Frigyes elé Itáliában. Több felső-itáliai várossal szoros összeköttetésbe lépett, mint Genuával, ~~Pizával~~ Pizával, Anconával és más tengerparti városokkal. /4./

Nem kimélt sem fáradságot, sem pénzt, csakhogy ^{ezeket a} városokat ellen

1./ Nizetas 246.o.

/2./ Nizetas 250-530.o.

/3./ Így 1164-ben 1170, 1174, Kapp. Herr. 79.o. 99.o. 102.o.

/4./ Kugler i.m. 175.o. - Cinnamus 228.o.

állásra buzdítsa anémet császár ellen. ⁹¹¹ Katárt nem ismerő áldozatának ~~meg is lett a maga fontos eredménye, mert jórészt ennek tulajdonítható, hogy az itáliai városok olyan makacs és hőstets küzdelmet fejtettek ki Frigyesel szemben.~~ /1./

Mind ezt azonban jól tudta Frigyes és nem mulasztotta el, hogy levelében szemére ne vesse Mánuelnek ^{ezzel} ezen aknak munkáját /2./

A szövetség rovására ~~ily képpen~~ mindkét fél meglehetősen sokat tett, aminek a vége ~~eredménye~~ az lett, hogy 1173. Anzóna ostrománál a szövetségesek mint ellenségek állottak egymással szemben. /3./

Elvitázhatatlan ~~tény~~, hogy a szövetség szilárdságától és őszinteségétől függött nagyrészt a görög császár politikája. /6// Ha összetartott volna a két császár és egymás útját nem keresztezte volna, kétségtelen, hogy Mánuel mind Itáliában, mind pedig Magyarországon, ha nem is a maga egészében, de részben minden esetre megvalósíthatta volna tervét. Mindennek az ellenkezője történt, amiben ezek után nemcsak része volt a Hohenstaufoknak.

A német császárok csak akkor vették észre a görög politika ^{veszélyességét}, amikor szövetségesük Itáliában már meglehetősen hódítgatott. Természetesen a szövetség ^{megléte} létrehozásánál nem gondoltak arra, hogy ~~az~~ imperializmusokat Mánuel alapján fogja megtámadni. Midőn ezt észrevették, mulhatatlan köteltségüknek tartották, ^{hogy} nemcsak Európában, de Ázsiában is ellensúlyozni ^{adk} a görög császár törekvéseit.

Ismeretes az előbbieik alapján, hogy minő eszközökkel st húsították meg Mánuel terveit Nyugaton. Nem ~~csak~~ felesleges talán röviden érinteni mind azon lépéseket, amelyekkel a Hohenstaufok Keleten is megtörni ügykeztek szövetségesüket. ^{ebben a} tekintetben maga az ikóniumi szultán volt a kezdeményező, amidőn 1173-ban követek által felkereste a német császárt. Emberei tudomására hozták,

-
- /1./ Nizetas 261. -65 o.
/2./ Kapp Herr. 106. o.
/3./ Kapp. Herf. 101-102. o.

Frigyeknek, hogy uruk kész fiát a császár leányával eljegyezni és egész népével a kereszténységet felvenni. A szultán a nyugat hoz való közeledésével és összeköttetésével remélte leginkább visszaszorítani a görög császárokat. Követei mintegy félévig időztek Németországban és ez idő alatt tanulmányozták a keresztény vallást. A szultán 1179-ben megújította ajánlatát. Frigyes hajlandó is volt elfogadni, de leánya halála megakadályozta a tervezett házasságot. /1./ A szultánnal való összeköttetés ezzel még csírájában megsemmisült, de a német császárok elértek vele annyit, hogy Mánuel egész figyelmét Keletre irányították.

Hasonló összeköttetésekkel igyekezett Mánuel is előmozdítani érdekeit. Magában Németországban érintkezésbe lépett Frigyes vitélytársával és halálos ellenségével, Oroszlán Henrikkel. /2./ Henriket ^{azért} szután támogatta is, hogy minél több ^{alkalommal} kösse ^{le} Frigyes erejét. Nyugaton a németek természetes ellenségei voltak a ~~fr~~ francziák, akikkel Mánuel szintén szoros viszonyba, kettő rokonságra lépett. Ő maga másodszor a francia uralkodó család egyik tagját vette el és fiának szintén francia nő volt a felesége. Ahol pedig másképpen nem ^{belevágott} érvényesülhetett, a megvesztegetéshez és ^{az} egyenetlenség támasztásához fordult.-

Mánuel valóban ez utóbbira, az európai hatalmak torzszalkodására alapította politikáját. Magyarország és Oroszország között viszályt támaszt; a lázadó Oroszlán Henriket és a magyar trónkövetelőket támogatja; Itália egyes városait ellenállásra serkenti. De a legtöbb ^{erre} eredményt mégis a pápaság és a német császárság küzdelmétől várta. Számításának ezen ^{al} alapját is elvesztette, amidőn a pápa és Frigyes a Legnano melletti ütközet után Velenczében kibékült egymással. /3./

Mánuel csak hogy célját elérhesse, kész volt vallási tekintetben is Nyugathoz csatlakozni. Ez irányban többször tárgyalt III. Jenő és Adorján pápákkal. Különösen 1166-ban erősen folytak a

-
- /1./ Kapp. Herr. i.m. 107.o.
 - /2./ Kapp. Herr. 108.o.
 - /3./ Kapp. Herr. i.m. 104.o.

tárgyalások a Szentszék és Byzánz között. A beneventumi érsek ez évbe ment Byzánzba, mint a pápa követe. Hogy valóban komolyan foglalkozott Mánuel az áttérés, illetőleg ^{az} egyesülés gondolatával, mutatják az általa rendezett hit-viták. Ezekben mindig oda hatott, hogy a keleti és római egyház közötti különbségeket elsimítsa.*/1./

* Az egyesülés leghevesebb ellenzője Anchialis Mihály byzanci patriarcha, aki azonban még sem tudta meggátolni, hogy császára 1170-ben újra tárgyalásba ne bocsájtkozzék Sándor pápával. Az egyesülés a császár minden erőfeszítése dacára megtört a főpapság és a nép ^{erős} ellenállásán. /2./

* Egyéb~~n~~ téren is megmutatta hajlandóságát és közeledését a római egyházhoz; például míg a görög szerzeteseket korlátozta, addig a latinokat bő javadalmakkal látta el. *

Ezek voltak ama módok és eszközök, melyekkel Mánuel megkísérelte az imperialismus eszméjét diadalra juttatni és egyuttal azok ^{az} akadályok, amelyek az eszmének útjában állottak. Végig tekintve Mánuel külpolitikáján, nagyon is szembeötlő ^{siker-} az eredménytelenség, amely a férfiu vas-akaratu munkáját, határt nem ismerő vér-s pénz áldozatát követte. Mindazonáltal mély nyomokat hagyott hátra Mánuel birodalma belső életében.

A görög birodalom igen sokat köszönhet e nagy császárnak, de még többet székvárosa Byzánz. Nem volt ez időben nyugat Európában olyan város, amely gazdagságban, és szépségben a görög várossal kiállta volna a versenyt. Mánuel virágoztatta fel; ő tette gazdaggá; ő díszítette föl nyilvános és vallási épületekkel. Byzánzban központossítottta nemcsak a félsziget, de Kis-Ázsia kereskedelmét is. Jöttek ide kereskedők Mezopotámiából, Perzsiából, Egyiptomból, Palaestinából, Orosz-és Magyarországból is. /3./

A külkereskedelem emelése végett összeköttetésbe lépett az itáliai tengerparti városokkal. Különösen a velenceieket vette ~~part~~ fogadásába. Számukra fővárosában külön város ^{alkotott} negyedet léte-

/1./ Kapp. Herr. i.m. 85-89.o.

/2./ Cinnamus 252.

/3./ Kugler 175.o.

sített és mindenféle kiváltságokkal halmozta el őket. Meg is lett ennek az eredménye. A velenzeiek nagy segítségére voltak Korfu ostrománál és más hadjárataiban is készséggel támogatták hajóhadaikkal.

A velenzeiekhez hasonlóan karolta föl a többi itáliai kereskedőket is, úgy, hogy uralkodása alatt közel 60.000 itáliai tartozkodott a görög birodalomban. /1./ A kereskedelem ily körülmények között nagy mértékben fellendült.

A velenzeiek a kiváltságos helyzetben rövid idő alatt meggazdagodtak és gazdagáguk arányában a többi görög alattvalók felé kerekedtek. Elbizakodottságukban azután nem egyszer jogtalanságra is vetemedtek a görögökkel szemben. Miután Manuel minden óvintézkedése hiába valónak bizonyult, a birodalmában tartozkodó velenzeieket egyszerűen elzáratta és javaiktól megfosztotta. /2./
/ 1171-ben/

Az anya város, amely Dalmácia elfoglalása miatt már 1167. óta hadilábon állott a görög császárral, /3./ ez eseményre megtámadta birodalmat. A szigeteket sorra pusztította. A császár tehetetlen volt velük szemben és úgy békítette ki Velenzét, hogy a velenzeieket szabadon bocsájtotta, javaikat és kiváltságaikat visszaadta. (Kötelezte őket azonban), hogy kereskedelmük után bizonyos adót fizessenek. /4./

Az ipar és kereskedelem mellett nem feledkezett meg az egyházról és tudományokról sem. Számtalan kolostort és templomot építtetett. Az egyházakat gazdag ajándékokkal halmozta el. /5./ Nagyszerű magánépületeket emelt és birodalma biztosítása ^{ra} egyik erősséget a másik után építtette. /6./

Nem tagadható, hogy az örökös háborúk kimerítették a birodalmat. Alattvalói elégedetlenkedtek a nagy adók miatt. /7./ és midőn a nagy császár barát csuhában kiterítve feküdt, /8./ Byzánj és a

-
- /1./ Kugler i.m. 176.o.
 - /2./ Nizetas 223.o.
 - /3./ Kapp. Herr i.m. 96.o.
 - /4./ Nizetas 224-226.o.
 - /5./ Nizetas 266.o.

- /6./ Nizetas 269.o.
- /7./ Nizetas 265.o.
- /8./ Nizetas 288.o.

birodalom önkénytelenül is fellélegzett. Ekkor még nem tudta, hogy Mánuelben legnagyobb császárát vesztette el és benne örökre kialudt a keleti birodalom utolsó fellobbanó fénye.

XII.

Megszűnt a nagy szellem anélkül, hogy élete egyetlen célját, - a régi római birodalom feltámasztását csak részben is megvalósíthatta volna. Mindent feláldozott pedig a politikai hitvallásáért és mégis mindenütt sikertelenség követte gigászi küzdelmét. Kudarcsot vallott Itáliában, eredménytelenül harcsolt Magyarország ellen és a keleti sikereket egy csapásra megsemmisítette a zubriszai rémnap! Kétségtelenül voltak sikerei, de ezek oly mulékonyak és jelentéktelenek voltak, hogy kitűzött céljához egy lépéssel se vezették közelebb.

Az utolsó hatalmas keleti császárnak egész politikája és minden küzdelme az egész vonalon terméketlen maradt. Hogy pedig a nagy férfiu politikája zátonyra jutott, az nem rajta mult, hanem a kialakult európai helyzeten és ellenségei szivósságán.

Mánuel korának legvitézebb és legképzettebb alakja volt. Nem egyszer vezette bámulatra méltó taktikájával diadalra zsoldos seregét. A csatában első volt a támadók élén; az ostromnál első a megvívott vár fokán. Kitűnő lovas, páratlan bajvivó volt nemcsak a tornában, de a harcsmezőn is. Seregét francia mintára valóságos lovag-sereggé tette, amely bár idegen zsoldosok tömkelege volt, mégis rajongott vezéréért. Imádta vezérét, mert leereszkedett hozzá, mert együtt türt, szenvedett és mulatott katonáival.

Határozott és szivós természet volt. Egyetlen kedvező alkalmat sem mulasztott; gyorsan cselekedett, de megfontoltan. Lélek jelenlétét soha sem vesztette el, és a csapások nem tudták megtörni.

De nem volt kisebb államfárfiú^{nak} sem, mint milyen kiváló katonának volt! Mondhatni, egész Nyugat politikai szálait kezében tartotta,

és irányította. Éber figyelme mindenre és mindenüvé kiterjedt. Ha másképp nem boldogult, ravaszsággal, furfanggal igyekezett a bonyodalmat megoldani. Az eszközökben, melyek céljához vezettek, nem volt válogató.

Amint megállotta a helyét a politika szövevényében, és ~~azaz~~ a harzmezőn, ép olyan készsége és jártassága volt a tudományokban. Művelt, tudós férfiú volt, aki szabad idejében, mulatozása közben nem feledkezett meg szelleme csiszolásáról sem. Éles elméjével és ékes szolászával nem egyszer ragadta bámulatra Byzánc tudósait. /1./ Theologiai vitatkozásaiban nem egyszer szorította sakkba a görög hittudósokat. Ép oly könnyűséggel forgatta a tollat, mint a harztéren a kardot. /2./ Kétség kívül sok oldalú és ritka műveltségű férfiú volt.

Annál meglepőbb, hogy e kiváló és nem közönséges tehetségekkel felruházott férfiú küzdelme, törekvése és politikája meddő maradt. Ennek az eredménytelenségnek okát első sorban magában a birodalomban kell keresni és másodszorban azokban az akadályokban, amelyekkel meg kellett küzdenie.

Hiába való volt minden erőfeszítése, mert hiányzott a görög birodalom belső ereje, szívóssága és kitartása. Amit elért, azt is saját erejével küzdötte ki. Nemzetébe azonban nem tudott elegendő erélyt és készséget önteni, tervei ^{megvalósítására} keresztül vitelére /3./ E férfiú a tehetetlen birodalomban úgy tűnik fel, mint Kelet zsoldos vezére, ki három világrészben harzol földért, hatalomért, de csak saját érdekében, mert a római eszmét fenntartó állam már nem szolgál vállalatának alapjául. Erejét mindig megosztotta, ahelyett, hogy egy irányban összpontosította volna.

Ily körülmények között, bár sokszor fényes sikert is aratott, de ~~val~~ kellett buknia akkor, mielőtt ^{revaló} életteljes nemzet állott ut-

/1./ Cinnaeus 252.o.

/2./ Nizetas 266.o.

/3./ Kap-Hart 115.

jában. Ellenségei függetlenségükért, szabadságukért küzdöttek, míg az ő katonái semmi egyébért, mint zsoldért és zsákmányért. Addig szolgálták ügyét, míg jól fizette őket; hanem, ellene is fordultak. Hadserege tarka volt; különféle nemzetekből toborozta össze azt, amelyhez a legyőzött fejedelmek segédsapatai járultak. Ilyen sereggel bizony egy egységes és szabadságát szerető nemzettel eredményesen nem tudott megmérkőzni.

A bárodalom erőtlenségéhez és serege tarkaságához járult politikájának ^{Képtelensége} kivihetatlensége és az az ellenállás, amellyel annak megvalósításánál minden téren találkozott.

Mánuel neve véres betűkkel van beírva a magyar nemzet történelmébe. - Magyarországi politikáját ^{ül}illetőleg megoszlanak a vélemények; egyes írók tagadják azt, hogy ő Magyarországot jogára alá hajtani akarta volna, míg mások ezt határozottan állítják. Ez utóbbi felfogás legerősebb támasza azon körülmény, hogy nagyhatalmi törekvései keresztülvitele érdekében az Itáliával való összeköttetések miatt feltétlenül szüksége volt Dalmátiára, már pedig ez akkor Magyarország birtokán ^{am}képezte ~~volt~~.

Nem hagyhatott tehát háta mögött egy ellenséges, hanem hódolt országot akkor, mikor nagyon is tisztában volt szövetséges vetélytársa: a német császár magyarországi terveivel.

Az alig másfél száz éves, fiatal keresztény királyság ez alkalommal állt először szemben egy százados multu nagyhatalom teljes haderejével s a nyers életerőtől duzzadó magyar nemzeti hadsereg ugyancsak fényes leckét adott Kelet zsoldos vitézeinek a független haza szent fogalmáról.-

Tartalom.

I.	Maimel ismertetése	1-7 l.
II.	A maiodiki keresztis hadjárata	7-14. "
III.	A ketnel-görög követség	14-21. "
IV.	Maimel Sicitia ellen	21-24. "
V.	Európai ellenjárata	24-28. "
VI.	A magyar-szorb követség	24-31. "
VII.	A görög-magyar háború	31-37. "
VIII.	Maimel és Barbarossa fides	37-39. "
IX.	Magyarországi függetlenségi harca	39-44. "
X.	A görög-magyar sündas utas leve	44-52. "
XI.	Háború a mohammedánok ellen	52-58. "
XII.	Maimel és a Nyugat	58-63. "
XIII.	Maimel jellemzése	63-65. "

